

OSZK HÍRADÓ

az Országos Széchényi Könyvtár lapja
XXXVI. évfolyam – 1993. 11-12. szám

TARTALOM

2. Dr. Antall József (1932-1993)
2. Gyászjelentés
2. Távirat Dr. Antall Józsefnének
2. Távirat Boross Péter miniszterelnöknek
3. Dr. Mádl Ferenc akadémikus, művelődési és közoktatási miniszter karácsonyi és újévi jókívánságai az OSZK munkatársai részére
3. Poprády Géza mb. főigazgató karácsonyi és újévi jókívánságai az OSZK munkatársai nevében Dr. Mádl Ferenc akadémikus, művelődési és közoktatási miniszternek
4. Dr. Demszky Gábor főpolgármester levele

KRÓNIKA

5. Az OSZK hírei
6. Kőrlevél
7. Csapodiné Gárdonyi Klára (1911-1993) (Karsay Orsolya)
8. Windisch Éva (1924-1993) (Karsay Orsolya)
9. A Sallai István Társaság közgyűléséről (pti.)
9. Személyi hírek és változások

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRÓL

9. Döntés az olvasói és szolgálati cédulakatalógusok 1991-es impresszummal történő lezárásáról (Berke Barnabásné)
12. Beszélgetés Zádor Tamással, az OSZK új gazdasági igazgatójával (Riporter: Batári Gyula)
13. A Gyarapítási Osztály által 1993-ban beszerzett értékesebb dokumentumok (Szinai Tivadarné)
15. A külföldi hungarika, időszak kiadványok számarányváltozása a környező országokban 1990-93. (Karajos Kinga)
16. Az Olvasószolgálati Osztály leveleiből (T. L. F.)
18. Könyvrestauráló műhelyek Ausztriában (Meggyesfalvyné Ádám Ágnes)
23. Könnyű László hagyatéka (Kovács Ilona)

KIÁLLÍTÁS

24. Emlékiállítások (Vidovszky Ferencné)
25. Osztrák gyermek- és ifjúsági könyvkiállítás az OSZK-ban
25. Előzetes beszámoló az Apponyi Sándor emlékkiállításról (Velenzei Katalin)
26. A vándorkiállításról

MUNKATÁRSAINKRÓL

26. Beszélgetés Dr. Tombor Tiborral születésének közeledő 85. évfordulója alkalmából (Riporter: Batári Gyula)
29. „Szeretnék sok jó és érdekes PR-programról hallani...” Beszélgetés Pelejte Tiborral, az OSZK KMK nyugalmazott osztályvezetőjével, a „Látóhatár” című folyóirat rovatszerkesztőjével (Riporter: Arnóth Károly)
31. Szívbeli visszaemlékezés és jó kívánság (Busa Margit)

TÁJÉKOZÓDÁS

32. A kórógyi menekültek magyar könyvtára (J. A.)
33. „Pánsíp” – egy új kárpátaljai magyar folyóirat (Hargitainé Sz. Rajna)

SAJTÓFIGYELŐ

33. A „szerencsés” tizenhármak (Troszt)
34. Budapestre kerül a SZER-archívum?

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

35. A „Mikulás” az OSZK-ban (Szelesi Rózsa – Szilágyi József)
36. Napsugaras hétvége Kárpátalján (Beck Ivánné)

Címlapkép: Zrínyi Ilona

DR. ANTALL JÓZSEF (1932–1993)

„*En szolgálok, és addig szolgálok, amíg a nemzetnek haszna van belőle. Teszem, amíg tudom.*”

Antall József

GYÁSZJELENTÉS

Antall Józsefné, Antall György, Antall Péter és a család többi tagja, a Magyar Köztársaság Kormánya és a Magyar Demokrata Fórum Országos Elnöksége megrendülten és mély fájdalommal tudatja, hogy

Dr. Antall József

a Magyar Köztársaság miniszterelnöke, a Magyar Demokrata Fórum elnöke 1993. december 12-én életének 62. évében, szentségekkel megerősítve elhunyt.

Antall József vezető szerepet vállalt Magyarország függetlenségének visszaállításában, a demokratikus jogállam megteremtésében és Európa egységének előmozdításában. Hazája iránti alázattal, államférfiúi hittel, fegyellemmel és alkotmányos meggyőződéssel vezette az országot. Életműve adjon erőt mindnyájunknak, hogy az általa megkezdett úton haladjunk tovább.

Antall Józsefné
Antall György
Antall Péter

Boross Péter

Lezsák Sándor

Távirat Dr. Antall Józsefnének

Országos Széchényi Könyvtár
FŐIGAZGATÓ

Dr. Antall Józsefné
1121 Budapest
Művész út 6.

Budapest, 1993. dec. 13.

Igen Tisztelt Asszonyom!

Az Országos Széchényi Könyvtár munkatársai mély megrendüléssel értesültek Dr. Antall József miniszterelnök úr elhunytáról. A nagyformátumú, történelmi személyiség mellett mi az egykori könyvtáros kollégát is gyászoljuk személyében.

Engedje meg, hogy a nemzeti könyvtár munkatársai és a magam nevében osztozzam gyászukban és fájdalomkban, őszinte együttérzéssel és tisztelettel

Poprády Géza
mb. főigazgató

Távirat Boross Péternek

Országos Széchényi Könyvtár
FŐIGAZGATÓ

Dr. Boross Péter
belügyminiszter
ügyvezető miniszterelnök úr részére
1055 Budapest
Kossuth L. tér 1.

Budapest, 1993. dec. 13.

Tisztelt Ügyvezető Miniszterelnök Úr!

Az Országos Széchényi Könyvtár munkatársai mély megrendüléssel értesültek Dr. Antall József miniszterelnök úr haláláról. Engedje meg, hogy munkatársaim és a magam nevében őszinte részvétünket tolmácsoljam a kormánynak és kifejezzem azt a reményünket, hogy azt a pótolhatatlan úrt, amelyet Dr. Antall József hagyott maga után, a kormány az ország érdekeinek legjobban megfelelő módon tudja áthidalni. Őszinte tisztelettel

Poprády Géza
mb. főigazgató

MŰVELŐDÉSI ÉS KÖZOKTATÁSI
MINISZTER

Postacím: 1884 BUDAPEST, Pf.1.

Telefax: 1127-878

Országos Széchényi Könyvtár
Munkatársainak

Budapest
1827

*Kellemes karácsonyi ünnepeket
és boldog eredményes
új esztendőt kíván!
Merry Christmas and a
Happy New Year!
Fröhliche Weihnachten und ein
glückliches neues Jahr
wünscht Ihnen!
Joyeux Noël et Bonne Année!*

Vallförsen

Országos Széchényi Könyvtár
FŐIGAZGATÓ

Mádl Ferenc akadémikus
művelődési és közoktatási miniszter úrnak

Művelődési és Közoktatási Minisztérium
Budapest
Szalay u. 10-14

Tisztelt Miniszter Úr!

Megkaptam az Országos Széchényi Könyvtár munkatársainak küldött karácsonyi és újévi jókívánságait. A jókívánságokat a fősztályvezetőknek szóban továbbítottam, és az üdvözlőlapot az OSZK Híradóban közöljük. A könyvtár munkatársainak címzett miniszteri jókívánságra eddig még nem volt példa, ezért engedje meg Miniszter Úr, hogy figyelmességéért megkülönböztetett tiszteletemet és örömet fejezzem ki, és kellemes ünnepeket, boldog, eredményekben gazdag új esztendőt kívánjak Miniszter Úrnak az Országos Széchényi Könyvtár minden dolgozója nevében.

Budapest, 1993. december 23.

Tisztelettel
Poprády Géza
mb. főigazgató

BUDAPEST FŐVÁROS FŐPOLGÁRMESTERE

Országos Széchényi Könyvtár

Poprády Géza
főigazgató

BUDAPEST
Budavári Palota
1827

Tisztelt Poprády Úr!

A főváros levegője, mint az Ön előtt is ismeretes, rendkívül szennyezett. A mai helyzetért elsősorban a közlekedés a felelős. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy az egyéb szennyezőforrások elhanyagolhatóak lennének. A téli időszakban ismét számolnunk kell a szennyezőanyagok feldúsulását okozó időjárással. A helyzet súlyosbodását csak a kibocsátások korlátozásával lehet megelőzni.

Annak elkerülésére, hogy a levegőtisztasági határértéket meghaladó szennyezőanyag-koncentráció ne érje el azt a szintet, ahol már életbe kellene léptetni a füstködrladó valamely fokozatának megfelelő, mindenki számára komoly kellemetlenséget okozó intézkedéseket, kívánatos, hogy aki csak teheti, kerülje a személygépkocsi-használatot.

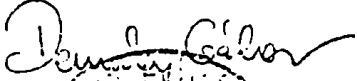
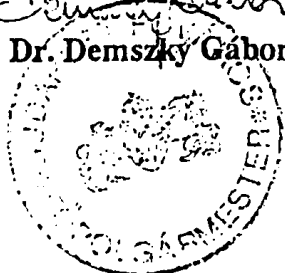
Az a kérésem tehát, hogy az Irányítása alatt álló intézmények munkatársait, dolgozóit kérje fel személygépkocsijuk használatának mellőzésére és arra, hogy hivatali célra is lehetőleg a tömegközlekedési járműveket vegyék igénybe.

A mindenkorai légszennyezettségi helyzetről a hírközlő szervek adnak tájékoztatást.

Segítségét előre is köszönöm:

Budapest, 1993. december 6.

Üdvözlettel:

Dr. Demszky Gábor

KRÓNIKA

Az OSZK hírei

A Főigazgatói Kollégium november 29-i ülésén harmadízben is foglalkozott a *könyvek cédulakatalógus hálózatának* kérdésével. Korábban (május 26-án) Berke Barnabásné: A könyvek cédulakatalógusainak jövője az OSZK-ban című javaslatát, majd, ezt kiegészítendő (október 6-án) Szűcs Jenőné és Jeszenszky Edit: NEKTÁR szolgáltatások c. előterjesztését tárgyalta meg. Múltán azonban e két ülésen a cédulakatalógusok lezárását ill. folytatását illetően nem született döntés, ezért a főigazgató felkérésére ismét Berke Barnabásné állított össze döntéselőkészítő anyagot a testület számára. Ennek megvitatását követően az alábbi határozatok születtek:

Az OSZK cédulakatalógusait (betűrendes és szak) 1991-es impresszummal lezárjuk. (Tehát az állományba került, de még fel nem dolgozott 1991-es anyag cédulái és a korábbi beszerzések pótlólag beosztásra kerülnek!)

A leírásokról készüljön alapcédula min. két példányban, melynek egyik példányát a Mikrofilmtár mikrofilmlapra veszi évenként.

Az alapcédulákat számsorrendbe kell sorolni. Ez a rendelkezés már az 1992-es impresszumú kötelempéldányokra és külföldi beszerzésekre is vonatkozik.

Az Olvasószolgálaton még egy terminált kell biztosítani a KATAL lekérdezésére. A könyvtár katalógusépítésében bekövetkezett változásokról az Olvasószolgálat tájékoztatóban informálja az olvasókat.

Törekedni kell arra, hogy a céduelaelőállítás a lehető legtökéletesebb legyen. Ennek módját a NEKTÁR bizottság tárgyalja meg. A cédulakatalógusok megszüntetésének okairól írjon az OSZK Híradó.

Az év utolsó kollégiumi ülésén, december 15-én a könyvtár 1994. évi munkatervének tárgyalása került először naprendre. Az egyes szervezeti egységek által összeállított terveket a Kollégium, kisebb kiegészítésekkel, elfogadta. Ennek alapján készül el az összesített intézményi terv, amely az elhangzott kiegészítéseket és javaslatokat is figyelembe fogja venni.

Az értekezlet második napirendi pontját Kastaly Beatrix terjesztette elő, – az Állomány-

védelmi és az Olvasószolgálati Főosztály több meghívott munkatársának jelenlétében – „Az állományvédelmi felmérés, tervekészítés és intézkedések az OSZK-ban” címen. A rendkívül részletes, fényképmellékletekkel is illusztrált anyagot a Kollégium igen jónak értékelte és az abban indokolt határozati javaslatokat – kisebb módosításokkal – elfogadta. Ezek a következők:

1. Folytatódják a felmérés eredményeinek elemzése, és készüljenek el az állományvédelmi tervek.

2. Keresni kell az OSZK raktározási gondjaira a megoldást, az állományvédelem szempontjainak messzemenő figyelembe vételével.

3. A kötetes és restauráló műhelyek éves tervük készítésénél egy-egy gyűjteményt helyezzenek előtérbe; az új tervezési módot – kísérletképpen – az 1995-ös terv készítésénél alkalmazzák.

4. Külső kötetes csak az OSZK Kötetesével együttműködve, annak ellenőrzése mellett történhessék.

5. A hírlapok mikrofilmezése a raktári jelzettartományokon való hiánytalan végighaladás elve alapján folytatódják, a kezdetektől a jelen felé haladva, a lehetséges teljességre törekvően.

6. A rekatalogizálás során élvezzen előbbséget a még nem mikrofilmezett periodika gyűjtemény. A már mikrofilmezett hírlapokat nem kell újrakötni, amíg pusztuló kötetek száza várnak javításra és mikrofilmezésre.

7. A rekatalogizálás során elkészült hírlapokat már ilyen formában mikrofilmezzék. Ennek érdekében a Hírlapfeldolgozó osztály adja át a Mikrofilmtárnak a tárgyévi címjegyzéket az éves terv elkészítése előtt, a mikrofilmezési terv elkészítéséhez.

8. Be kell vezetni a külföldről beszerzett egypéldányos hírlapok kurrens mikrofilmezését, és meg kell vizsgálni ennek lehetőségét más dokumentumok esetében is.

9. 1994 folyamán kidolgozandó és gyakorlatban bevezetendő az 1801 utáni könyvek mikrofilmezési rendszere.

10. A már mikrofilmezett dokumentumokat

csak és kizárólag mikrofilmen lehet forgalmazni, az olvasói ellátás teljes területén.

11. Készüljön szabályzat a könyvtári dokumentumok másolásáról, a tárgyalat anyagban rögzített elvek alapján, 1994 folyamán.

12. Legkésőbb 1994 végéig készüljön el az OSZK könyvtárosainak és raktárosainak állományvédelmi képzési terve.

13. 1994. I. félévében készüljön a kiállításhoz való kölcsönzési és a kiállítási körülményeket meghatározó szabályzat.

14. Készüljön el az OSZK katasztrófa terve.

Az OSZK munkatársai részére 1993. december 6-án *szakmai napot* rendezett, melyen a nemzeti könyvtár alapfeladatának, a hungarikumokkal kapcsolatos kérdéseknek felvázolását tűzte ki célul. Az egész délelőttöt betöltő előadássorozaton a könyvtár VI. szintjén, teljesen megtelt előadóteremben a következő témák szerepeltek:

Köpeczi Béla: A hungarológia helyzete és lehetőségei

Borsa Gedeon: A régi nyomtatott dokumentumok magyar vonatkozásai

V. Windisch Éva: Külföldi hungarikum kéziratok és nyilvántartásuk

Karsay Orsolya: Jelenkori hagyatékok gyűjtése külföldön

Ferenczy Endréné: A nemzeti könyvtár hungarikum-gyűjteményi tevékenysége

Kovács Ilona: Hungarika – tájékoztatás.

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

Szám: 1792/1993

KÖRLEVÉL

valamennyi főosztályvezető és osztályvezető részére

Poprády Géza megbízott főigazgató 1993. december 1-i hatállyal

ZÁDOR TAMÁST

nevezte ki a könyvtár gazdasági igazgatójává a Művelődési és Közoktatási Minisztérium egyetértésével.

Budapest, 1993. december 1-én

Illyés Katalin
az Igazgatási osztály vezetője

Kettős gyász a Kézirattárban

1993 végén kettős gyász érte a Kézirattárat, rajta keresztül az Országos Széchényi Könyvtárat és a tudományos életet.

December 4-én elhalálozott **Csapodiné Gárdonyi Klára**, aki 1962-től 1970-ig vezette a Kézirattárat. December 12-én pedig váratlan gyorsasággal elhunyt **Windisch Éva**, aki 1970-85 között állt a Kézirattár élén.

Emlékezzünk rájuk az egykor gondjalkra bízott kéziratok legbecsesebbjében, a Pray-kó-

dexben őrzött Halotti Beszéddel, melynek szövege mindkettejük temetésén elhangzott.

„Látjátuk feleim, szümtükkel, mik vogymuk: isa, pur és homou vogymuk. Menyí milosztben teremtevé elevelé miü lsemüköt, Ádámot, es odutta volá neki paradicsumut házoá. Es mend paradicsumben volou gyimilcsektül munda neki élnie. Héon tilltoá üt igy fá gyimilcsétül. Gye mundaó neki méret nüm énelk: isa, ki nopun emdül oz gyimilcstül, halálnék haláláal holsz...”

Csapodiné Gárdonyi Klára

1911-1993

Dr. Csapodi Csabáné dr. Gárdonyi Klára 1911-ben született Budapesten. Atyja Gárdonyi Albert könyvtörténész, a fővárosi levéltár vezetője volt. Gárdonyi Klára 1928-29-ben a grazi Karl Franzens Egyetemen, majd a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen folytatott magyar-német szakos tanulmányokat. Okleveleinek megszerzése után az Országos Széchényi Könyvtárban helyezkedett el, hogy aztán 35 évi szolgálat után innen vonuljon nyugdíjba. A Könyvtárban ismerkedett meg Csapodi Csabával, aki 1938-ban férje, majd négy gyermekének apja, s a későbbi korvina-kutatások terén közvetlen munkatársa lett. Doktorátusa és első publikációját (Biedermeyer a magyar költészetben, 1936) Csapodiné rövidesen a Kézirattárba került, s a 19. századi magyar irodalom referenseként tevékenykedett (Kéziratos források az OSZK-ban, 1950. és Mikszáth Kálmán válogatott elbeszélései I-III., 1954-55. c. munkái tanúsága szerint is). 1962-ben vette át a Kézirattár vezetését Hajdu Helgától, s ezután érdeklődése lassan a magyar középkor és humanizmus könyvtörténete felé fordult. 1964-ben jelentette meg a Képes Krónika jegyzetelt hasonmás-kiadását, majd – Csapodi Csabával együtt – 1967-ben a Bibliotheca Corviniana c. reprezentatív összefoglalást, amely Mátyás király könyvtárának történetét, ma föllelhető darabjainak sorsát és művészettörténeti összefüggéseit írja le színes táblák kíséretében. Ezt az első kiadást azóta számos újabb, bővített, a korvina-kutató házaspár legfrissebb kutatásait feldolgozó kiadás követte a legfontosabb világnyelveken egészen az 1990-es díszkiadásig, amely – a Mátyás-évforduló tiszteletére – a Korvina-könyvtárat az elképzelhető legszélesebb spektrumban mutatja be. „Korvina-kutatás alulnézetből” is lehetne a címe annak a népszerűsítő könyvecskének, melyben Csapodiné a tudományos munka hétköznapijairól, a külföldi kutatóutak gyakorlati bonyodalmairól szól anekdotikus stílusban (Humanista kódexek nyomában, 1977). A korvina-írástörténeti és művészettörténeti problémáit azonban – immár tudományosan – 1973-ban megvédett kandidátusi értekezésében foglalta össze. 1990-ben – életműve elismeréseképpen – elnyerte az Irodalomtudományok dok-

tora fokozatot. Az életműhöz természetesen további munkák tartoznak, elsősorban a Vitéz János könyvtárát monografikus formában feltáró könyv: Die Bibliothek des Johannes Vitéz 1984-ből, valamint számos cikk magyarul és idegen nyelven a legkülönbözőbb szaklapokban, s nem feledkezhetünk meg olyan népszerűsítő összeállításokról sem, mint az 1980-as európai kódexfestő művészet, melyet több külföldi kiadás követett. A nyomtatásban megjelent munkák mellett szerves részét képezik az életműnek a különböző konferenciákon, tudományos fórumokon vagy tömegkommunikációs médiumokon keresztül elhangzott előadások, továbbá szakértői közreműködések, melyekkel Csapodiné olyan rangos kiállítások létrehozásában vett részt, mint az 1982-es schallaburgi bemutató a magyar reneszánszról, vagy a Széchényi Könyvtár 1990-es nemzetközi korvina-kiállítása, melynek katalógusában is közreműködött a Csapodi-házaspár. Utolsó közös munkájuk az 1526 előtti magyar könyvtermés korpuszának összeállítása volt az MTA Könyvtárának égisze alatt, melynek eddig két kötete jelent meg.

Csapodiné Gárdonyi Klára életművének legérdekesebb jellegzetessége (vagy paradoxona), hogy legjelentősebb eredményei a pálya végére sűrűsödtek. Csapodiné 1979-ben, 59 éves korában vonult nyugdíjba, de – mint saját maga fogalmazta – nem nyugalomba. Ma már végérvényesen tudjuk, hogy még közel negyedszázadnyi idő állt rendelkezésére az egyre jobban elmélyülő, egyszersmind kiszélesedő tudományos munkához. Mindennek elengedhetetlen feltétele volt az az alkotó légkörű életforma, melyet férjével együtt megteremtettek, de kellett hozzá az a páratlan menedzseri-mecénási támogatás is, amellyel Klaniczay Tibor a korvina-kutatás ügyét pártfogolta. Kutatóutak, ösztöndíjak, kiadványok sora segítette a tudós házaspárt a hazai és nemzetközi hírnév elnyerésében, amit több magas kitüntetés is jelez. Csapodiné – a korvina-kutatók elismeréseképpen – 1976-ban férjével együtt megosztott akadémiai elnöki díjban részesült, 1993. március 15-én pedig megkapta a köztársasági érdemrend tisztelt keresztjét.

Karsay Orsolya

Windisch Éva

1924-1993

Windisch Éva 1924. július 22-én született Budapesten értelmiségi családban. Középszkoláit a Szilágyi Erzsébet leánygimnáziumban végezte. 1942-47 között a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának történelem-latin szakos hallgatója volt. 1947-ben középszkolai tanári oklevelet szerzett és – sub laurea almae matris – doktorrá avatták.

1946-47-ben könyvtárkezelő volt a Szekfű Gyula vezette egyetemi Magyar Történelmi Intézetben. 1947-ben díjtalan, majd 1948-ban rendszer alkalmazást nyert az Országos Széchényi Könyvtárban. Az első néhány hónaptól eltekintve 1948-tól kezdve végig a Kézirattárban dolgozott. 1963-70 között a Könyvtár Várba költözésével kapcsolatban szervezett kézikönyvtári csoport történész előadója volt. 1970-ben a Kézirattár vezetője lett, s ebben a minőségben vonult nyugdíjba 1985 végén. Vezetői tevékenységének 15 esztendeje alatt kidolgozta és gyakorlatba ültette a fondfeldolgozás szabályzatát, s a gyűjteményt számos értékes hagyatékkal és irattárral gyarapította, melyekhez modern fondjegyzékek készültek. Működése alatt került haza az Ómagyar Mária-síralmat tartalmazó Löweni Kódex. Nyugdíjazása után a Hungarica kézirat-kataszter elnevezésű OTKA-program elméleti és gyakorlati munkálatait vezette.

Könyvtári munkája mellett kezdettől végig folytatott tudományos tevékenységet. 1971-ben megszerezte a történettudomány kandidátusa tudományos fokozatot. Legutolsó munkája, mely az értelmiség létszámát vizsgálja a 18-19. század fordulóján, a Kosáry Domokos 80. születésnapjára megjelenő emlékkönyvben látott napvilágot 1993 végén. Halála előtt egy héttel kollégáinak a kézirat-kataszterről tartott előadást szellemi és fizikai erőinek teljes birtokában.

Tudományos munkássága – saját felosztása szerint – a következő szakterületekre és publikációs formákra terjed ki.

1. *Folyóiratokban vagy önállóan megjelent tanulmányok.* A 18-19. századi tudománytörténet tárgykörébe vágó munkái közül kiemelkedik „Kovachich Márton György, a forráskutató” c. kandidátusi értekezése. A 17-19. századi magyar irodalom- és sajtótörténet

területéről a Közlöny c. 48-as hírlapról írt önálló kiadványát kell említeni. A *magyarországi német nemzetiség 19. századi történetét* tárgyaló munkái különböző történettudományi folyóiratokban jelentek meg. Jelentősek az *OSZK történetének első évtizedeit* feldolgozó tanulmányai és *könyvtári érdekű cikkei*, melynek kézirat-tári, fondfeldolgozási, kézirat-kataszteri, szakozási, segédkönyvtári kérdésekkel foglalkoznak az OSZK évkönyvében ill. hazai és külföldi szaklapokban.

2. *Szövegkiadások.* Windisch Éva legértékesebb és talán legszebb filológiai teljesítménye Kemény János és Bethlen János önéletírásának közzététele, apparátussal. A két önéletírás először 1955-ben jelent meg a Magyar Remekírók sorozatában, majd több további kiadást ért meg.

3. *Bibliográfia.* 1954-75 között Windisch Éva félévenként ill. évenként jelentette meg a magyar történettudományi irodalom bibliográfiáját a Századok c. folyóiratban. Ez a munka azonban pusztán előtanulmánynak tekinthető ahhoz a nagy vállalkozáshoz képest, amely a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténelmi Intézetének kereteiben a magyar irodalomtudomány bibliográfiájának összeállítását tűzte ki céljává, s amelynek sorozatszerkesztését – Vargha Kálmán társszerkesztése mellett – Windisch Éva végezte több évtizedes, nagy szakértelmet és körültekintést igénylő, odaadó és példás rendszerességgel. A magyar irodalomtörténet bibliográfiái kézikönyvének 1972 óta rendre megjelenő vaskos kötetei Windisch Évát méltán sorolják nemcsak az irodalomtudomány, de a bibliográfia tudományának klasszikusai közé is.

Windisch Éva 1951-ben házasságot kötött dr. Vörös Károly történésszel. Gyermeük, Vörös Boldizsár, folytatja szülei foglalkozását.

Windisch Évában olyan tudósra emlékezünk, aki összhangot teremtett tudomány és szolgálat, hivatás és magánélet között, aki egyszerre volt tudós, köztisztviselő, nő és családanya, s akiről mi, közvetlen munkatársai, talán elmondhatjuk, hogy boldog ember volt.

Karsay Orsolya

A Sallai István Társaság

1993. november 25-én tartotta évi közgyűlését. Fodor András elnök „Napló és memoár” címmel tartott előadásában kiemelte azokat a szakmai élményeit és az élményeket kísérő értékes gondolatait, amelyek Sallai Istvánhoz és a jelenlévő alapító tagok némelyikéhez (Szente Ferenchez, PelejteI Tiborhoz stb.) kapcsolódtak.

Gerő Gyula (titkár), Szente Ferenc és Arató Antal javaslatokat tettek sors- és könyvtártörténeti visszaemlékezések megírására és a Sallai-életrajzi anyaggyűjtésére.

A Könyvtári Levelező/lap c. folyóirat vállalja az érdekesebb írásművek előzetes közlését. (ptl.)

Személyi hírek és változások

1993. november 1. – december 31.

Új dolgozóink

Polányi Zsolt üzemviteli alkalmazott Biztonsági osztály. Radnics Magdolna könyvtáros KFKK NPA. Zádor Tamás gazdasági igazgató GI.

Eltávoztak a könyvtárból

ÁTHELYEZÉSSSEL

Ábrahám Gyöngylke könyvtáros – ELTE BTK Könyvtára, Celler Zsuzsanna tud. kutató – OPKM, Sonnevend Péter főoszt. vez. – JPTE könyvtára

ELHUNYT – Dr. Vörös Károlyné tud. kutató

MUNKAVISZONYA MEGSZŰNT

Boldizsár Ildikó könyvtáros, Farkas László üzemviteli alkalmazott, Farkas Péter üzemviteli alkalmazott, Gál Miklósné gazdasági ügyintéző, Gettlerné Tassi Judit könyvtáros, Kovács Árpád segédmunkás, Vaczlavik Henriette kiegészítő alkalmazott.

NYUGDÍJAZÁSSAL

Bolgár Tamásné gazd. ügyintéző

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRŐL

Döntés az olvasói és szolgálati cédulakatalógusok 1991-es impresszummal történő lezárásáról

Előzmények

1993. május 26-án Főigazgatói Kollégium tárgyalta „A könyvek cédulakatalógusainak jövője az OSZK-ban” címen előterjesztett anyagot. Az előzmények, amelyek e tárgyban döntések meghozatalának szükségességét jelezték, a kötelespéldányok online feldolgozásának elkezdéséig, 1992 áprilistól nyúlnak vissza.

A kérdéssel természetesen a kezdetektől foglalkoznak a NEKTÁR tervezéséért és bevezetéséért felelős munkatársak.

1990-ben még azt az álláspontunkat foglaltuk meg, hogy „Az online olvasói katalógus bevezetése nem jelenti a hagyományos katalógus-építés azonnali megszüntetését. Nemzet-

közi tapasztalatok azt mutatják, hogy még a megfelelő mennyiségű terminállal és hozzájuk kapcsolt nyomtatóval ellátott online katalógusok mellett is évekig párhuzamosan épülnek a cédulakatalógusok.”*

1991-ben az MNB Könyvek Bibliográfiája DOBIS-ból történő megjelentetésének kérdéséről készült tájékoztató, ami még ugyanebben a szellemben szól a katalógusokról: „A cédulakatalógusok továbbépítésére kb. 3-5 évig lesz szükség az online katalógus bevezetését követően. A DOBIS cédulaprogramjának továbbfejlesztését is el kell végezni ahhoz, hogy OSZK színvonalú katalóguscédulákat tudjunk kinyomtatni.”**

A Gyarapító és Feldolgozó Főosztály 1992. évi munkájáról készített beszámolóban és az 1993. évre megfogalmazott tervben azonban már más megközelítésben kellett a kérdést feltennünk, s jeleznünk kellett, hogy vezetői döntést igényel a nagy olvasói és szolgálati katalógusok további sorsa. A történeti hűség kedvéért ismét néhány idézet következik az előterjesztett dokumentumokból:

„Terveink szerint az év második felében kezdtük volna az MNB könyvek adatbázisában nem regisztrált kötelempéldányok (könyv, tankönyv, jegyzet anyag) online feldolgozását. 8 085 előzetesen feldolgozott mű ... vár bevitelre. Minthogy a feldolgozók oktatása nem fejeződött be 1992-ben, a munka megkezdésére csak 1993-ban lesz mód. 564 jegyzet előzetes feldolgozását már el sem végeztük, hogy a párhuzamos munkát elkerüljük; ezek adatai közvetlenül a DOBIS/LIBIS-be kerülnek majd.”

„Ugyanakkor sajnálatos tény, hogy az 1991 októberre óta beérkezett és az online olvasói katalógusban már kereshető könyvekről cédulakirató program hiányában nem került be katalóguscédula a katalógusokba. A több mint egyéves késés bizonytalanná teszi az 1987-től indított nagy katalógusok sorsát és a cédulaszorosításra épülő szolgáltatások jövőjét.”***

„El kell gondolkodnunk azon, hogy szükséges és lehetséges-e az 1992-es évtől megjelenő könyvek cédulakatalógusainak továbbépítése. Ha ugyanis a kasszámítógépeken épített külföldi könyvek adatbázisát rövid időn belül a NEKTÁR-ba lehetne tölteni, s a további online feldolgozás ott történne, az 1987-től megjelent valamennyi könyv adatai együttesen kereshetők az online olvasói katalógusban. A cédulakatalógusok gondozásához szükséges időt a feldolgozói lemaradások felszámolására lehetne fordítani.”****

Az OSZK 1993. évi munkatervének „Számítógépes fejlesztés” fejezetében szerepelnek az alábbiak:

„ – A DOBIS/LIBIS integrált könyvtári rendszerből készülő szolgáltatások

Nyomtatott outputok:

A NEKTÁR adatbázisból a továbbiakban tervezett outputok (katalóguscédula, csökkentett adattartalmú katalóguscédula, bibliográfiakiadványok és az OSZK egyedi szolgáltatásai) specifikációja egységes követelmények alapján, az előállításukhoz szükséges programok elkészítése, tesztelése.”

A döntést megalapozó dokumentumok

Az 1993. május 26-i Főigazgatói Kollégiumra készített előterjesztés tájékoztató adatokat és kalkulációt tartalmazott az évenként előállított cédulák számáról, ezen belül a nagy katalógusokba kerülőkről, az anyagkötségekről, a katalógusok építéséhez szükséges munkaldőről, és bérkötségről. Csupán a kötelempéldányokról készített és a nagy katalógusokba (olvasói és szolgálati betűrendes katalógusok, ETO szakkatalógus, sorozati katalógus) kerülő cédulák száma évenként 240 ezer, előállításuk anyagkötsége 130 ezer Ft, a szerkesztésükre fordított bruttó munkabér kb. 1,3 millió Ft.

Az előterjesztés további fejezetei a katalógusok használatának jelenlegi helyzetét és a külső felhasználók (KMK Új Könyvek Szerkesztősége, Könyvtárellátó Vállalat) igényeit írják le, majd végül megoldási javaslatok következnek, amelyekből a lényegbevágókat idézzük:

„Abban az esetben, ha az online katalógus teljes biztonsággal működtethető, az OSZK 1987-ben indított új cédulakatalógusait az 1991-es impresszumú könyvekről készült cédulák pótlólagos elkészítését és beosztását követően le kellene zárni. (Az 1987 előtt megjelent és pótlólag beszerzett könyvek ... céduláinak mindaddig be kell kerülniük a katalógusokba, amíg a számítógépes retrospektív katalógizálás be nem fejeződik. Ugyancsak elengedhetetlen a régi szakkatalógusok további egységesítése és gondozása.)

Ahhoz, hogy valamennyi 1986 után megjelent magyar és külföldi könyv egyetlen helyen, az online olvasói katalógusban legyen kereshető, a KATAL adatbázist minél hamarabb, azaz a 16 éves MNB adatbázisnak a betöltését követően szintén a DOBIS/LIBIS-be kellene tölteni, s a kurrens feldolgozást ott kellene folytatni.

Az alap katalóguscédula programot az automatikus, emberi beavatkozást nem igénylő cédula előállításához a lehető legrövidebb időn belül ki kellene fejleszteni. Az OSZK raktári jelzet szerint rendezett cédula-alapnyilvántartáshoz (a Cédulasokszorosító műhelyben) a DOBIS/LIBIS-ben lévő tételekről el kell készíteni a cédulákat és tovább kell építeni a katalógust. Az OSZK valamennyi cédulát igénylő részlege számára el lehet készíteni a szükséges másolatokat a cédula-alapnyilvántartásból (visszamenőlegesen is!).

A felszabaduló munkaerőt először a feldolgozásban keletkezett restanciák ... felszámolására kellene fordítani. A cédulasokszorosítás mennyiségének csökkenésével felszabaduló munkaerőt – az MNB 16 éves állományának a DOBIS/LIBIS-be töltését követően – a megfelelő OSZK raktári jelzetek bevitelére és a példányrekordok elkészítésére felállítandó munkacsoporthoz lehetne rendelni.”

Az 1993. május 26-i Főigazgatói Kollégiumon még nem született döntés a katalógusok sorsát illetően, mert bizonytalan volt, hogy mikorra lehet a szükséges programfejlesztést elvégezni, s hogyan lehet a katalógusok építésében bekövetkezett lemaradást behozni. Poprády Géza mb. főigazgató véleménye szerint a kérdés eldöntéséhez további megfontolásokra, újabb adatokra és felmérésekre van szükség. Határozatként fogalmazódott meg:

„– a kérdést az adott információk alapján nem tudjuk eldönteni, de kívánatos lenne a cédulakatalógusokat folytatni;

– az érdekeltek készítsenek egy példát: milyen cédulát képes a gép előállítani és milyen cédula szükséges”.

A téma legközelebb az 1993. október 6-i Főigazgatói Kollégiumon merült fel, amely a Fejlesztési Osztály és a Számítástechnika-alkalmazási Osztály „NEKTÁR szolgáltatások” c. előterjesztését tárgyalta. Itt már világosan körvonalazódtak a cédulaelőállító program lehetséges fejlesztésének lépései, s az érdekeltek megegyeztek a jövőbeni OSZK katalóguscédula adattartalmában. A kollégium nem tárgyalta a katalógusok továbbépítésének vagy lezárásának kérdését, de határozatot hozott egy később meghozandó döntés megalapozásához szükséges előkészületek megtételéről, miszerint:

„készüljön tervzet és kalkuláció annak megoldására, hogy a restanciát milyen módon és áron lehet beosztani a cédulakatalógusba úgy, hogy a kurrens munkák is folytatódjanak”.

A végleges döntés

A végleges döntést az 1993. november 29-én tartott Főigazgatói Kollégium hozta meg, a fentiekben ismertetett előterjesztések és az azok kiegészítésére összeállított „Döntéselő-készítő felmérés az 1993. november 29-i Főigazgatói Kollégium számára” alapján. A felmérés pontos adatokat tartalmaz a kötelespéldányok katalóguscédula restanciájáról, mely szerint a DOBIS/LIBIS-ben feldolgozott kb. 13 500 műről összesen mintegy 270 ezer cédulát kellene pótlólag előállítani és beosztani a nagy katalógusokba, ehhez jönnek még a továbbépítendő alap- és segédkönyvtári katalógusok mintegy 108 ezer cédulával.

Felsoroltuk azokat a területeket, amelyeken a restancia feldolgozása elengedhetetlen:

– az OSZK számrendes alapkatalógusát hiánytalanul kell továbbépíteni,

– a raktári helyrajzi napló és katalógus hiányzó tételeit pótolni kell (ez egyébként az állományrevízióhoz is elengedhetetlen),

– a kihelyezések példányadatai még nem szerepelnek a DOBIS/LIBIS-ben,

– a segédkönyvtárak jelentős része még nem éri el a DOBIS/LIBIS-t, saját nyilvántartásait tovább kívánják építeni.

A fentiekben leírt katalógusok restanciájának felszámolásához elengedhetetlen a katalóguscédulák készítésének automatizálása, tehát szövegszerkesztővel történő beavatkozás nélküli kinyomtatása, amin a fejlesztéssel foglalkozó szakértőink folyamatosan dolgoznak. Az utalótételek automatikus előállítására egyelőre nincs remény, ami újabb érv a cédulakatalógusok lezárása mellett.

Fontosnak tartjuk, hogy a IV. szinti szolgálati betűrendes katalógus terébe egy online keresésre alkalmas klsszámítógépet tudjunk kihelyezni annak érdekében, hogy a hasonlító folyamatosan tudjanak dolgozni mind a cédulakatalógusban, mind a NEKTÁR online olvasói katalógusában, a LIBIS-ben.

A visszamenőleges katalógus-építéshez szükséges anyagi és munkaidő ráfordítás a lemaradás növekedésével párhuzamosan emelkedik, a munka elvégzésére gyakorlatilag nincs már mód. Az összes körülményt figyelembe véve, az előterjesztésben javasoltuk a szolgálati és olvasói betűrendes, valamint az ETO szakkatalógus 1991. évi impresszumadattal történő lezárását.

A Főigazgatói Kollégiumon elhangzott számos hozzászólás és javaslat alapján Poprády Géza az alábbi döntéseket hozta:

1.) Az OSZK az 1987-ben Indított új betűrendes olvasói és szolgálati katalógusait, valamint az ETO szakkatalógust az 1991-ig megjelent könyvekről készült cédulák beosztásával lezárja. Az 1992-es Impresszumú könyvek adatai csak az online katalógusokon keresztül érhetők el.

2.) Valamennyi 1992-es vagy későbbi, hazai illetve külföldi megjelenésű könyvről két alapkatalóguscédulát kell készíteni. Egyet a számrendes alapkatalógus számára, amely alapul szolgál a továbbiakban is szükséges cédulák sokszorosításához. A másodpéldányokról évenként mikrofilmlap másolat készül az adatok biztonságos megőrzése céljából.

3.) Az Olvasószolgálati és Tájékoztató Főosztályon külön terminált kell beállítani a külföldi könyvek adatbázisának (KATAL) hálózaton keresztül történő online eléréséhez, mindaddig, amíg a KATAL adatbázis át nem kerül a DOBIS/LIBIS-be.

A leírtakból nyilvánvaló, hogy az OSZK nem elhamarkodottan, hanem hosszas és alapos

megfontolás alapján hozta meg kényszerű, de józan döntését. Lezárult egy korszak könyvtárunk szolgáltatásai közül az egyik legfontosabbnak, a hagyományos cédulakatalógusok építésének életében, legalábbis ami az 1992-től megjelent könyveket illeti. Bízunk abban, hogy ez a sokunk számára „fájdalmas” búcsú nem a „Pótolhatatlan veszteség” érzésével párosul, és a jövőben csak szelíd nosztalgiával gondolunk majd arra az időre, amikor hangyaszorgalommal tápláltuk és gondoztuk az óriási katalógusterekben terpeszkedő dinoszauruszokat.

* NEKTÁR. Az OSZK Nemzeti Könyvtári Átfogó Információs Rendszere. Alkalmazási, bevezetési terv, 1990.

** A „Magyar nemzeti bibliográfia. Könyvek bibliográfiája” a NEKTÁR-ban. Az 1991. október 7-i Főigazgatói Kollégiumra készített tájékoztató.

*** A Gyarapító és Feldolgozó Főosztály 1992. évi beszámolója.

**** A Gyarapító és Feldolgozó Főosztály 1993. évi munkaterve.

Berke Barnabásné

*

Beszélgetés Zádor Tamással, az OSZK új gazdasági igazgatójával

– *Kedves Zádor Tamás, először is üdvözlöm új munkahelyén az „OSZK Híradó” szerkesztőbizottsága és a magam nevében, egyben arra kérném, hogy beszéljen arról, hol végezte tanulmányait?*

– A gimnáziumi érettségi után a Pénzügyi és Számviteli Főiskola nappali tagozatán a Pénzügyi-számviteli kar költségvetési pénzügy szakán szereztem diplomát 1975-ben. Ezt követően folyamatos szakmai továbbképzéseken vettem részt – beruházási, energetikus, munkavédelmi –, majd 1979-ben a gazdasági igazgatók részére kifizetett szervezési, tervezési-informatikai vezető továbbképzésen vizsgáztam sikeresen.

Az adórendszerek bevezetésekor első lehetőségként adótanácsadói felsőfokú képesítést is megszerkeztem; a Pénzügyminisztérium bejegyzett szakértője vagyok.

(1986-1989 között filozófia-esztétika tanulmányokat folytattam.)

– *Tanulmányai végeztével hol dolgozott? Milyen további munkahelyei voltak?*

– A diploma megszerzése után viszonylag rövid ideig (3 év) belső ellenőrként, III. gazdasági főelőadóként ismertem meg az élet gyakorlati oldalát. 1979 februárjától az ország egyik legnagyobb és legismertebb kórházának (ORFI) gazdasági osztályvezetője voltam pontosan hét és fél éven keresztül.

1986 augusztusában ugyancsak pályázat útján töltöttem be a Művelődési és Közoktatási Minisztérium felügyelete alá tartozó Nemzetközi Előkészítő Intézet gazdasági igazgatói állását. A 15 éves vezetői gyakorlatom alatt önkormányzati és központi költségvetési területen számos intézménynél végeztem felkérésre tanácsadói tevékenységet (Simmelweis Orvostörténeli Múzeum, Könyvtár és Levéltár; Nemzetközi Hungarológiai Központ; Oktatókutató Intézet; kerületi önkormányzatok, stb.). 1993. december 1-vel kerültem a Nemzeti Könyvtárba.

– Milyen benyomást gyakorol Önre az ország legnagyobb könyvtára, a Nemzeti Könyvtár?

– Az Országos Széchényi Könyvtár múltjához és hírnevéhez méltó körülmények közé került a királyi várban, de ugyanakkor már most gondolni kell a távlati fejlesztésekre (gyarapítási-elhelyezési, a vár közös üzemeltetésből adódó, egyéb tulajdonjogi problémákra).

Egyébként családom bibliofil, OSZK kapcsolatai a tulajdonát képezett Killán-féle egyetemi könyvkereskedés révén is nyilvánvalóak.

– Szeretném hallani valamit elképzeléseiről, terveiről az Országos Széchényi Könyvtár gazdasági vezetésével kapcsolatban.

– Mielőbb szeretném megismerni, áttekinteni a szerteágazó, bonyolult szakmai feladatok összefüggéseit is, hogy e tevékenységgel összhangban, természetesen az állandóan változó új gazdasági jogszabályok ismeretében hatékonyabb legyen a kapcsolatrendszer.

A szűkebb gazdasági igazgatósági területen hosszútávra, erős és egységes gazdasági vezetést tűztem ki célul, lehetőleg ill. többségében a jelenlegi kollégák segítségével, támogatásával.

– Milyennek látja az Országos Széchényi Könyvtár jelenlegi anyagi helyzetét?

– Rendkívül nehéz az Országos Széchényi Könyvtár anyagi helyzete, hasonlóan az egészség-oktatás-művelődésügyi területek más intézményéhez. Ennek ellenére ún. napi pénzügyi nehézségeink nincsenek.

Miután – várhatóan – a költségvetési támogatás összege jelentősen nem emelkedik, az alapfeladatok ellátásához is szponzori céltámogatások kibővítését, az alapítványi, pályázati, valamint a vállalkozási tevékenységek kiszélesítését és elnyerését kell szorgalmaznunk.

A megoldásra váró feladatok sokrétűek és költségigényesek.

– Mik a további tervei?

– Ugyancsak szeretném, ha kiegyensúlyozott, nyugodt légkörben a jelenleginél kedvezőbb körülmények között folyna a kutatókönyvtárosi munka; lényegesen magasabb erkölcsi-anyagi megbecsülés mellett.

– Köszönöm a beszélgetést.

Riporter: Batári Gyula

A Gyarapítási Osztály által 1993-ban beszerzett értékesebb dokumentumok

Retrospektív beszerzés

1. Ackner Mihály János): Beitrag zur Geognosie und Petreaktenkunde des südöstlichen Siebenbürgens... Dresden, 1851.
2. Balázs Béla: Testvérország. Gyoma, 1934.
3. Bánffy Jánosné, Wesselényi Jozéfa bárónő emlékirata 1848-49-i élményeiről. Cluj-Kolozsvár, 1931.
4. Das Bauernhaus in Österreich-Ungarn und in seinen Grenzgebieten. Dresden, 1906.
5. Bod (Péter) Petrus: Historia unitariorum in Transilvania. Lugduni Batavorum, 1776.
6. Brote. Eugenio: La questione rumena in Transilvania e Ungheria. Torino, 1896.
7. Cluverius Johannes: Historiarum totius mundi epitome... Lugduni Batavorum, 1637.
8. Csiki Ernő: Magyarország bogárfaunája. 1-2. kötet. Bp. 1905-1909.
9. Decsey, Ernst: Zwei Gossvatergeschichten. Leipzig-Wien, 1919.
10. (Rudolf magyar trónörökös) Einige Jagdreisen in Ungarn. Wien, 1881.
11. (Michon Jean-Hippolite) Írta egy névtelen abbé: Az elátkozott. Kolozsvár, 1866.
12. Firnhaber Friedrich: Beiträge zur Geschichte Ungarns... 1849.
13. (Gárdonyi Géza) Yang A.: A szerelem titka. Győr, 1888. koll. 1. – (Gárdonyi Géza) Yang A.: A szépség titka. Szeged 1890. koll. 2.
14. Gassebner, H.: Die wichtigsten Gestütsbrände und Stutbuchbrände in Österreich-Ungarn und Deutschland... Stuttgart, 1907.

15. Győrffy István: Szilaj pásztorok. Bp. é.n.
16. Hahn, Michael: Handbuch für den Adel und für Ordensritter... Pest, 1856.
17. Istent dicsőítő magasztalások és esedezések...Kolozsvár, 1837.
18. Jékely Zoltán: Minden mulandó. Marosvásárhely, 1946.
19. Kassák Lajos – Nádas József: Gorkij. H. n., é.n.
20. Kókai Benedek: Krisztus atyafiságának könyve... Vázt, 1804.
21. László Gyula: Kűszködők. Sepsiszentgyörgy, 1945.
22. Mayer Imre: Szlovákia neves magyar szülöttele. 3. köt. Bratislava, 1943.
23. (Jankó Ágoston) Az egyik: Monasztírról Monasztírra. Nagybecskerek, é.n.
24. Morvay Zoltán: Szürke történetek. I-V. köt. Marosvásárhely, (1911)(mini)
25. Nemény (Vilmos) Wilhelm : 133 Tage Bolsewistenherrschaft. Berlin, 1920.
26. Néptanítók Naptára az 1886. és az 1888-ik évre. Szerk. Ziegler (Gárdonyi) Géza. Győr.
27. (Diezmann August) Neuer Plutarch, oder: Bildnisse und Biographien... 1. Bd. (3.Aufl.) Pesth, 1853.
28. Patroni menstrui (latine) semestre primum. Tyrnaviae, 1759.294 metszet.
29. Raulin, Joseph: Beobachtungen aus der Arzneykunst. Leipzig-Pressburg. 1776.
30. Reinitz Béla: Erster Abend. Wien é.n.
31. Renn-Kalender für Oesterreich-Ungarn. 1903.,1915.,1916.
32. Roda Roda: Eines Esels Kinnbacken. Hann.-Lpz. (1922.)
33. Roda Roda: Schenk ein, Roda! Bin.-Wien-Lpz. 1934.
34. Szent Dávid királynak és prófétának némely választott sóltári. (Kolozsvár, 1837. Barra)
35. Tasnádi Nagy József: Csillagos torony vagy olyan egyházi beszéd,... Kassa, 1807.
36. La Transylvanie. Paris, 1946.
37. Veltzé, Alois: Kriegsbilder aus Polen, Steiermark und Ungarn. Wien-Leipzig, 1910.
38. Viszánik, Michael: Die Irrenheil- und Pflegeanstalt Deutschlands, Frankreichs sammt der Cretinen-Anstalt... Wien, 1845. Gerold.
39. Wajdlits József: 101 azaz száz és egy éves naptára. Nagy-Kanizsán (1880)
40. Wenzel Gusztáv-Gelger Péter: Képek Magyarország történetéből. Bilder aus Ungarns Geschichte. Pest, 1862. Heckenast. Az előzéklapon: Árpádok kora.

Külföldi beszerzés

1. Allgemeines Künstlerlexikon, Bd. 1-7. München 1992.
2. Bibliographic guide to Soviet and East European Studies. 1992. New York 1993.
3. Bracken, J. K.: Reference works in British Literature. Englewood, Co. 1990.
4. Bright, W.: International Encyclopedia of Linguistics. New York 1992.
5. Brogyányi Béla – Lipp, K.: Historical Philology. Greek, Latin and Romance. Amsterdam – etc. 1992.
6. The Cambridge history of the English language. Vol. 1-2. CUP. 1992.
7. Csáky Emerich: Vom Geachteten zum Geachteten. Erinnerung des k. u. k. Diplomaten ... Wien – etc. 1991.
8. The Copenhagen Wulfstan Collection. Copenhagen 1993. (Early English Manuscripts 25.)
9. Encyclopaedia Universalis. Corpus vol. 1-23. Symposium vol. 1-4. Thesaurus Index vol. 1-4. Paris 1990.
10. Esterhazy Péter: Il libro di Hrabal. Milano 1991.
11. Etymologisches Wörterbuch des Deutschen. ... unter d. Leit. von W Pfelfer. Bd. 1-2. Berlin 1992.
12. Ferenczi Sándor: La mia amicizia con Miksa Schächter. Torino 1992.
13. Freud, Sigmund – Ferenczy Sándor Briefwechsel. Bd. 1/1. Wien – etc. 1992.
14. Ferge (Zsuzsa) – Kolberg, J. (eds.): Social policy in a Changing Europe. Frankfurt a. M. 1991.
15. Fodor István – Hagége, C. (eds.): Language reform. History and future. ... Vol. 4. Hamburg 1990.
16. Gárdonyi Géza: Egeri táhed. Tallin 1993.
17. Göncz Árpád: Kamen' na kamne. Moszkva 1992.
18. Göncz Árpád: Portret nelzvesztnogo cseloveka. Moszkva 1993.
19. Handbook of Soviet and Eastern European Films and Filmmakers. Westport, Ct. 1991.
20. Imre Lakatos and theories of scientific Change. Ed. by K. Gavroglu et al. Dordrecht 1988.
21. International Authors and Writers Who's Who. 12. ed. Bristol, Pa. 1991.
22. International Who's Who of Music and Musicians Directory. 13. ed. Bristol, Pa. 1992.
23. Jews in the Hungarian Economy. 1760-1945. Jerusalem 1992.

24. Kányádi Sándor: Vae vltis. Stuttgart 1993.
25. Koeman, Cornelis: Miscellanea cartographica. Contributions to the History of Cartography. Utrecht 1988.
26. Mayrt-Harting, H.: Ottonian Book Illumination. ... Pt. 1.: Themes. London, 1991.
27. Museums of world. Bearb. von Bettina Bartz et. al. Saur 1993.
28. Németh S. Katalin: Ungarische Drucke u. Hungarica. 1480-1720. München 1992.
29. The Oxford Dictionary of Byzantium. Ed. by A. Kazhdan. Vol. 1-3. New York 1991.
30. Paplergeld-Spezialkatalog Österreich. 1759-1986. Mit folgenden Nebengebieten Ungarische Reichshälfte ... Dornbirn 1986.
31. Religion, Myth and Folklore in the World's Epic. Ed. by. Lauri Hinko. Berlin – etc. 1990.
32. Rintoul, M. C.: Dictionary of Real People and Places in Fiction. London 1993.
33. Schmidt-Künsemüller, F. A.: Bibliographie zur Geschichte der Einbandkunst von den Anfängen bis 1985. Wiesbaden 1987.
34. Sebeok Thomas A. (ed.): Biosemiotics. Berlin – etc. 1992.
35. Szente Imre: Ajándék, mellyel meglepem ... Stockholm 1992.
36. Thema Encyclopedie. Vol. 1-5. Larousse. Páris 1992-93.
37. Victor Vasarely. (Naptár, 1994.) München 1992.
38. Webster's third new International Dictionary of the English Language. Vol. 1-3. Chicago, Ill. 1986.
39. Who's Who in Russia and the new States. Ed. by Lennard Geron. New York 1992.
40. Wien und Budapest auf alten Photographien. Wien – etc. 1989.
41. Wilpert, G. – Gühring: Erstausgaben deutscher Dichtung. Stuttgart 1992.
42. Wolfenbütteler Bibliographie zur geschichte des Buchwesens im deutschen Sprachgebiet. Bd. 1-3. München 1992.
43. Zaluska, Y.: Manuscripts inluminés de Dijon. Paris 1991.
44. Zombat v. Zombatfalva Gyula: Familiengeschichte Zombat von Zombatfalva. Villach 1987.

CD ROM-ok:

1. Books in Print Plus
2. VLB Plus. (Verzeichnis Lieferbarer Bücher.)
3. Ulrich's Plus
4. Deutsche Bibliographie Aktuelle
5. Bibliographie Nationale Francaise
6. British National Bibliographie
7. MLA Internat. Bibliography.
8. Le Robert Électronique.
9. Books out of Print.

Szinai Tivadarné

*

A külföldi hungarika, időszaki kiadványok számarányváltozása a környező országokban 1990-93.

1989/90-es adatokkal, a Művelődési Minisztérium részére készítettünk egy felmérést az akkori, Magyarországgal határos országok: (Ausztria, Csehszlovákia, Szovjetunió, Románia, Jugoszlávia) területén megjelent magyar nyelvű, és hungarika vonatkozású időszaki kiadványokról, amely intézetünk fő gyűjtőköre.

Az akkori adatok alapján:

Ausztriában:	15
Csehszlovákiában:	76
Szovjetunióban:	9
Romániában:	115
Jugoszláviában:	60

időszaki lap jelent meg.

A jelenlegi, 1993. december 31-i adatok az alábbiak:

Ausztria:	24
Szlovákia:	78
Csehország:	5
Ukrajna:	19
Oroszország:	1
Észtország:	1
Litvánia:	1
Románia:	213
Kis Jugoszlávia:	30
Horvátország:	2
Szlovénia:	2

A számarányokat figyelembevéve ez közel 25%-os lapszám-emelkedést jelent.

Ausztriában 9 új lap indult, megközelítőleg 60%-os számarányt jelentve. Ez természetesen nem csupán a politikai változásoknak köszönhető, hanem annak is, hogy 1992-ben az Ausztriában élő magyarok szervezetel megegyeztek egymással, létrejött az Ausztriai Magyarok Szövetsége, amely egyesítette az addig ellenfélként funkcionáló bécsi és burgenlandi egyesületeket és szervezeteket. Az egymás elleni harc helyett, különös figyelemmel a gyerekekre és az ifjúságra, új lapokat indítottak.

Csehszlovákia-Szlovákia számarányai változatlanok, de minőségében mégis másak. Megszűntek az uralkodó párt és tömegszervezet lapjai, s helyüket az új politikai, társadalmi szervezetek kiadványai vették át. Az ország békés kettéválását tekintve: Csehországban a korábbiakban nem jelent meg magyar nyelvű lap, így most 4 és 1 hungarikum jelenik meg.

A *Szovjetuniót* és utódállamait egymáshoz viszonyítva láthatjuk, hogy a korábbi 9 lap helyett ma 22 jelenik meg, Ukrajna területén jelent meg a korábbi 9 lap, amelynek túlnyomó része az ország önállóvá válásával megszűnt, illetve átalakult, hirdelve az „új időknek új szeleit”.

Korábbiakban sem Litvániában, sem Észtországban nem volt magyar nyelvű lap. Ezekben

az országokban megszerveződtek az ott élő magyarok szervezetel és azok adják közre szerény lapjalkat.

Oroszország egyetlen hungarikumát gazdasági szervezet, a VETINFORM adja ki oroszul.

Romániában a legjelentősebb a pozitív jellegű változás, mind mennyiségben, mind tartalomban. Itt is megszűntek a régi struktúra lapjai, s helyettük gyakran a két világháború között meglévő időszaki kiadványok új sorozatai, új folyamatai jöttek létre, folytatva az elődök szellemiségét.

Megemelkedett az iskolai, az ifjúsági és szórakoztató kiadványok száma. Önszerveződő csoportok, társaságok, egyesületek hoztak létre lapokat. A régi lapok közül mindössze 20 maradt fenn, ezek is tudományos és ismeretterjesztő kiadványok.

Legkétségteljesebb a helyzet a volt *Jugoszlávia* tagállamaiban. A háború és az embargó következtében a lapok száma a felére csökkent és csupán reménykedhetünk, hogy a krónikus papír és elektromos áram hiány mellett ez a kevés is megmarad.

Budapest, 1994. Jan. 6.

Karajos Kinga

Az Olvasószolgálati Osztály leveleiből

Az Olvasószolgálati osztály feladata az olvasók könyvtári munkájának biztosítása, az olvasótermi dokumentumforgalmazás a törzsállomány vonatkozásában. Ehhez kapcsolódik az írásban érkezett, az OSZK állományára vonatkozó bibliográfiai és másolási kérések teljesítése.

Nagyon sokszínű, változatos témájú leveleket kapunk, s bizony sokszor több napos, néha hetes kutatómunkát igényel ezek pontos megválaszolása.

A kérdések a tudományos kutatás, a közélet vagy a magánszféra egy-egy szeletét villantják fel. Így tájékozottságot, áttekintést és gyakorlatot várnak el az olvasószolgálat munkatársaitól. Tájékozottságot a könyvtári segédeszközök tekintetében, áttekintést a könyvtári állomány fölött és évek hosszú során kifejllesztett érzékenységet, problémátást.

A feladatok teljesítése során napi kapcsolatban állunk a könyvtár más osztályaival: a kü-

löngyűjtemények a témakörök teljesebb feltárásában segítik munkánkat, a Mikrofilmtárral való együttműködésünk az állomány védelmét szolgálja.

A kérések teljesítését alapfeladatunkhoz tartozónak tekintjük, így a másolási költségeket leszámítva munkánkat ingyenesen végezzük. Néhány esetben azonban, s ilyen egy témakör teljességre törekvő bibliográfiájának rövid határidős összeállítása, vagy nagyobb terjedelmű, több forrásból összeállítandó másolati anyag elkészítése is lehet, megadott szempontok szerint munkadíjat számítunk fel.

Az osztály többnyire sikeresen megválaszolja a kérdéseket, ha erre nincsen mód, akkor további kutatás céljából más intézményeket ajánlunk a levélíróknak.

Az elmúlt évben 338 akta érkezett hozzánk, 126 külföldről, 212 hazai levélírótól. Mutatóul álljon itt néhány érdekesebb munkánk.

Sajtótörténeti vonatkozásai miatt érdekes a következő válaszlevél, amit R. H. bécsi kutató részére küldtünk:

„Kissé megkésve válaszolunk ez év szeptember 6-án érkezett levelére, mivel az abban felvetett referenzs kérdések kiderítése időigényes volt. Levelében jelzi, hogy a Pressburger Zeitung 1925 és 1929 közötti korszakán, illetve Emil Portisch főszerkesztő munkásságának feldolgozásával foglalkozik. Arra kérte könyvtárunkat, hogy adjunk adatokat illetve állásfoglalásokat a magyar nyelvű sajtóból, melyek a lapra, illetve szerkesztőjére vonatkoznak, továbbá a Pressburger Zeitung 1929-beli megszűnését kommentálják.

A magyarországi napisajtóban erre vonatkozólag semmiféle híryanag nem található, ami feltehetőleg a lap megszűnésével egyidejűleg folyó Tunka-féle perrel kapcsolatos. Ennek nemzetközi vonatkozásai miatt a hazai magyarországi sajtó óvakodott mindenféle szlovákiai hír kommentálásától.

Találtunk viszont kisebb-nagyobb híreket a pozsonyi magyar nyelvű sajtóban. Ezek egy része nem csupán magával a lappal, hanem annak nyomdájával kapcsolatos. A Pressburger Zeitung vállalat, amely több magyar nyelvű napilap előállítását is vállalta, a huszas évek végén gazdasági nehézségekkel küzdött – egyes feltételezések szerint szándékosan kirobbantott nehézségekről van szó, mivel a lapot és a nyomda tulajdonát így kívánták Németországból megszerezni.

A laptörténet szempontjából talán a legérdekesebb a Pressburger Zeitung helyébe lépő Neues Pressburger Tagblatt 1930. április 20-án megjelenő első száma, amelynek beköszöntőjében Emil Portisch történeti összefoglalója és új programja olvasható.

Megküldjük a Pressburger Zeitung könyvtárunkban fellelhető állományának, illetve az arról készült mikrofilmnek bibliográfiail leírását.

Mellékeljük továbbá a Martinban megjelent szlovák nyelvű sajtótörténeti bibliográfia címlapját, amely kiadvány a Szlovákia területén megjelent periodikumok leírását adja – függetlenül attól, hogy milyen nyelven jelentek meg. Innen készült másolatunk a Pressburger Zeitung címlapját adja. Felhívnánk figyelmét arra, hogy e bibliográfiát érdemes lenne kézbevennie, mert a névmutató tanúsága szerint Emil Portisch más német nyelvű lapok szerkesztésében is érdekelt volt a vizsgált évtizedben.”

Az alábbiakban következő levél első pillanatra akár egy novella is lehetne...

„Az alábbi kéréssel fordulok Önökhöz. A Népszabadság 1988. január vagy februári számában „Mi van Jutkával?” címmel megjelent egy cikk. Benne egy 12 éves kislány képével. Nagy a valószínűsége, hogy én vagyok a keresett személy. Sokan ráismertek, és a közötti adatok részéről egyeznek. Az oka, hogy mégsem válaszoltam, az az, amiért nem abból az országból jött a keresés, ahonnan én vártam. Azóta rájöttem, hogy ez nem lehet akadály. Kérem Önöket, ha módjukban áll segíteni esetleg egy fénymásolat elküldésével, megköszönném. Az ezzel felmerülő költséget vállalom. A lakóhelyem szerinti dorogi könyvtárból ez az újság sajnos hiányzik.”

Mi van Jutkával?

Szokatlan levelet kaptunk egy svájci családtól egy fotó (a 30 évvel ezelőtti kép 9-10 éves kislányt ábrázol) kíséretében. Részlet a levből:

„Ki ismeri Jutkát? Hol él ma Magyarországon? Ezt a képet harminc évvel ezelőtt kaptuk tőle, a címét azonban sajnos elvesztettük. Családunk szeretne írni neki. Aki tud róla, közölje a szerkesztőséggel.” Aláírás: Elisabeth és Johannes, s a két gyerek, Erik és Jan.

Népszabadság, 1988. jan. 28. 10. oldal

E.G. bécsi levelezőnk kérésére küldtük a következő választ:

1993. június 7-én érkezett levelében E.G. az iránt érdeklődik, hogy a budapesti sajtóban található-e adatok Johann Baptist Clarot fotóművész műtermének megnyitására, illetve halálára vonatkozólag.

Kérésére meglehetősen sok német és magyar nyelvű napi es hetilapot néztünk át 1851-ben és 1852-ben; így Pest-Ofner Localblatt, Pester Kundschaftsblatt, Magyar Hírlap, Hölgfutár, – de ezekben egyetlen híradást sem találtunk a művész Zrínylgasse 6. alatt megnyíló műterméről. Majdnem hasonló a helyzet az 1855-ös sajtóval, itt néztük a Pester Lloyd, Pest-Ofner Kundschaft-Annductionsblatt tudósított. (A hír másolatát mellékeljük.)

Johann Baptist Clarot munkásságát a művészettörténetírásunk nagyon szűkszavúan jegyezi. Neve és néhány művének felsorolása a Mű-

vészet c. szakfolyóirat 1904-es évfolyamában szerepel (ennek másolatát is mellékeljük); az 1963-ban megjelent fotólexikon rövid szócikkben írja le tevékenységét – és halálának évét sem tudja pontosan megadni.

Szakács Margit 1984-ben megjelent: Magyarországi fényképészek és fényképműtermek

(1840-1920) monográfiája Clarot nevét meg sem említi. Esetleges további tanácsok végett érdemes lenne megkeresni Szilágyi Gábor fotó- és filmtörténészt, akinek címe a Magyar és nemzetközi ki-kicsoda 1992-ik kötete szerint H-1135 Budapest, Vörösvári út 1.

(T. L. F.)

Restauráló műhelyek és módszerek Ausztriában

1993 őszén 15 napos (IX.22.-X.6.) tanulmányúton vettem részt Ausztriában az Országos Széchényi Könyvtár támogatásával. A pályázatot a Magyar Művelődésügyi Minisztérium hirdette meg.

Célom az ausztriai restauráló műhelyekben folyó munkák, a nálunk még ismeretlen vagy kevésbé alkalmazott eljárások, anyagok tanulmányozása volt. Meglátogattam Bécsben a Nemzeti Könyvtárat, a Képzőművészeti Akadémia, az Albertina Grafikai Gyűjtemény, az Állami Levéltár, az Osztrák Színházi Múzeum restauráló műhelyeit és Salzburgban a Levéltárat.

A Nemzeti Könyvtárban régl ismerős fogadott, Marielle Schack a Restauráló Laboratórium vezetője, aki pár évvel ezelőtt segítségünkre volt a Széchényi Könyvtár restaurátorainak szervezett, glóbuszrestaurálást oktató tanfolyamon. A jelentős mennyiségű glóbuszgyűjteményt látva nem véletlen, hogy ilyen nagy tapasztalatra és gyakorlatra tettek szert a glóbuszrestaurálás területén. A legrégebb glóbusz az 1500-as években, a legújabb pedig napjainkban készült. Rendkívül változatos gyűjtemény, nemcsak méretben (a legkisebb 3 cm átmérőjű, a legnagyobb pedig jóval meghaladja az 1 métert), formátumban, anyagában, de tematikájában és technikai kivitelezésében is. Megtalálhatók benne a miniatúr munkáktól kezdve az óriás méretűekig, a szétszerelhetőtől kezdve a felfújhatókig és a megszokott gömbformától eltérő kevésbé ismert ötszög alakúakig.

Az ottlétemkor is folyó folyamatos glóbuszrestaurálást látva meggyőződhettem arról, hogy a számunkra szervezett restaurálási tanfolyamon az általuk alkalmazott lényeges fogásokat átadták számunkra.

A restaurátori munkák mennyisége, minősége hasonló a mi műhelyünkben végzettekhez.

A Laboratóriumok technikai felszereltsége

Jelenleg közel azonos, de náluk épp most jelentős fejlesztés folyik. Az ottani restaurátorok munkáját jelentősen megkönnyíti és gyorsítja, hogy majdnem kétszer akkora terület áll rendelkezésükre, mint nekünk, így a veszélyes, egészségre ártalmas tevékenységeket külön szeparált helyiségekben végezhetik, melyek a munkavédelmi előírásoknak megfelelő berendezésekkel vannak ellátva. (pl.: portalanítás, bőrfestés, vegyszerhasználat).

Az új szobák berendezésénél fontos szempontjuk az ergonómiai követelmény betartása.

A restaurálást elősegítik a nagyméretű mendencék, a szinte „ürbell” formájúra tervezett párasítóval kombinált vákuumasztal.

Természetesen betekintést nyerhettem a könyvtár különböző osztályainak színes állományába is.

Az Albertina Grafikai Gyűjteményben folyó restaurálási munkák igényességéről meggyőződhettem azon a grafikai kiállításon, ahol Dürer, Leonardo da Vinci, Michelangelo, Rembrandt és más neves művészek grafikái voltak láthatók. A műhelyben leginkább grafikákkal, metszetekkel, tervrajzokkal, térképekkel és más egyéb akvarellel, tintával, tussal, szénvel készült művekkel foglalkoznak. Kilenc ember dolgozik, közülük négy szakembert már saját maguk képeztek ki. Ők is elsősorban helyhiánnyal küszködnek, de nemsokára elkészül az új műhely. A restaurátori etika szerint töreksenek arra, hogy minél kevesebb vegyszert használjanak, és csak a legindokoltabb esetben nyúljanak az eredeti anyaghoz.

Külön érdekességként említem – az OSZK-val ellentétben – náluk kevés pergamenkönyv, viszont sok pergamenre festett kép, rajz található. Ezek többsége kasírozott és viszonylag jó állapotú. A kasírozást csak végső esetben bontják

le. A grafikán, metszeten a történetük során kialakult kisebb, nem zavaró foltokat nem tüntetik el, nem fehérítik a mű eredetiségének megóvása érdekében.

Enyhe gyűrődések esetében kerülnek a préselést, mivel a préselés az anyag eredeti struktúráját megváltoztathatja, kasírozás esetében pedig átveszi a kartonét.

A pótlás régi papírral történik, egyébként is igyekeznek megtartani, felhasználni az eredeti kartonokat és paszpartoukat. Az egységes kép, esztétikum érdekében alkalmazzák a retusálást is.

Az új paszpartoukat semlegesített kartonból készítik, gyakran többrétegűt.

Rögzítésre a montírozást alkalmazzák; az eredeti metszet hátoldalára fél cm szélességben japán papírt ragasztanak és ezen a papíron keresztül rögzítik néhány helyen a paszpartou hátoldalára. A gyakran előforduló kétoldalas rajzokat természetesen felhajthatóan rögzítik.

Az ilyen aprólékos és finom munkákat segíti elő az a praktikus munkaasztal, ami egyúttal átvilágító asztal is.

A ragasztóanyagok felpuhítása nagyméretű szabályozható (hideg-meleg) párasító üvegszekrényben történik, s ezáltal könnyebbé válik a vászon- vagy papírkasírozás leszedése.

Fotó csak a fontosabb, értékesebb munkákról készül; egy előtte és egy restaurálás után.

Nagyon érdekes volt számomra a *papiruszgyűjtemény*, mert a mi műhelyünkben ritkán találkozhatunk ilyen anyaggal. A gyűjteményt II. József alapította ajándékokból.

A bécsi papiruszgyűjtemény már 1883-ban is létezett, megközelítőleg 160 000 darabból áll. Tartalmaz óegyiptomi, demotikus, kopt, görög, latin, arab, héber, valamint középperzsa és szíriai anyagot. A papirusz pontos kora nehezen becsülhető meg, ezért az írástípus alapján állapítják meg a dokumentum korát.

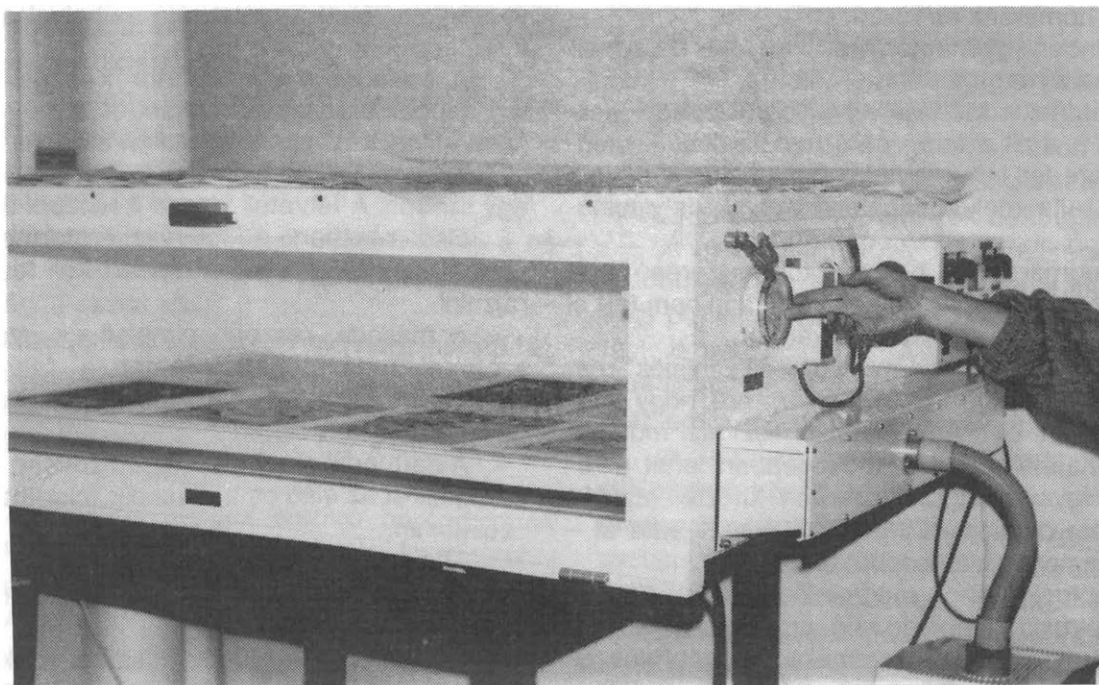
Készítéskor a növényi rostok egymásra keresztben kerülnek, majd összeklopfolják, préselik őket, sérülésük esetén nem lehet a papiruszt pótolni.

Ezért ebben az esetben nem papirusz restaurálásról, hanem konzerválásról beszélhetünk.

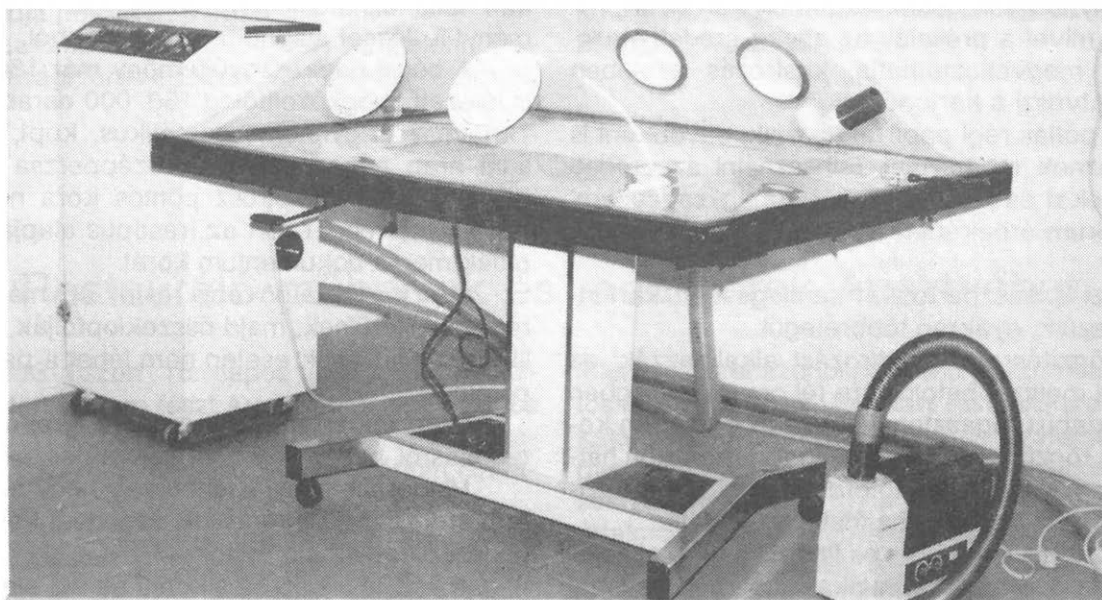
Mindössze annyi a lehetőség, hogy mikroszkópon keresztül elrendezik az egyébként elég nehezen irányítható rostokat.

A tisztítás 50%-os alkohol és víz elegyével történik.

A papirusztöredékeket filterpapír segítségével támasztják alá; ennek előnye, hogy kiemeli a kontrasztokat, világos papír-sötétebb tinta. A kiállítási üvegtárolókba savmentes kar-

Párasító üvegszekrény

„Urbeli” vákuumasztal a Bécsi Nemzeti Könyvtárban

tonra, üveglappal borítva kerülnek a dokumentumok. A termekben és a vitrinekben egyaránt biztosítják az egyenletes páratartalmat (50%), mert a papirusz könnyen törékennyé válik. Az ideális hőmérséklet 18–20 °C.

Minden gyűjteménynek, egyedl darabnak megvan a maga története, „élete”.

Például a kiállítás egyik darabja egy mellkarton – amit szintén nem restauráltak – megőrizte eredeti információját. Egy nyaklánc nyoma látszik rajta, melyet tulajdonosa gyakran viselhetett.

Megmaradtak hosszú, többméteres papirusztekercsek is, és volt olyan is, ami nem fért el a szűk útládában, hát kettévágták.

Volt olyan lelkes műgyűjtő és „önjelölt” restaurátor, aki meg volt róla győződve, hogy a tulajdonában lévő múmlakarton tisztítási műveletét leghatékonyabban mosógépben lehet elvégezni, így hát szabályszerűen kifőzte. (Ezután egy nem önjelölt RESTAURÁTORNAK adta át – aki már nem tudott csodát tenni.)

Az igényeknek megfelelően ma is állítanak elő papiruszt és persze nem úgy, mint régen, hanem „tudományosan”, elmarad a klopfolás és van benne ragasztóanyag, ami pedig eredetileg nem volt.

A turisták „öröme” ajándéktárgyakat készítenek belőle.

A Képzőművészeti Akadémia épületében nagy nyüzsgés fogadott, éppen aznap zajlott a felvételi vizsga. Ennek ellenére professzor Johann Mayerl készségesen válaszolt kérdéseimre és végigvezetett a restauráló műhelyeken, ahol a restaurátorképzés is folyik.

A restaurátor-konzervátor képzés 5 évig tart nappali tagozaton. Szükséges a művészi elhivatottság, kezűgyesség, fizikai alkalmasság.

Évente 3–5 restaurátort képeznek ki egy-egy szakon. A felvételi vizsga 3 részből áll:

Első részben a művészi rátermettséget vizsgálják; csendéleletet, enterieur-t kell festeni és rajzolni.

A második részben elméleti és gyakorlati szakmai tudásról ad számot a felvételiző. (Gyakorlati vizsga, pl. bőrfelfestés, papírklegészítés)

A harmadik részben vizsgabizottság tesz fel kérdéseket az első és a második feladattal kapcsolatosan.

Általános tárgyrestaurátor szakon képeznek ki grafika- és papírrestaurátort, – könyvrestaurátort nem.

Képzésük sokrétű, nemcsak a szűk szakmai területekre terjed ki, a természettudományi, művészeti tárgyakon kívül még az idegen nyelv oktatását is fontosnak tartják (Ez általában az olasz nyelv.).

Glóbuskiállítás a Nemzeti Könyvtárban

A hallgató, amennyiben az ötödik év végén sikeresen leteszi az összes szakirányú, tantárgyi vizsgáit, a hatodik évben államvizsgázhat.

Az Akadémia épületében egy állandó grafikai, festészeti kiállítás segíti a diákok elméleti művészeti oktatását.

Nagy hátrány, hogy az épületen belül sajnos nem egy szinten találhatók a restauráló műhelyek, és aránylag zsúfoltak. (Bár a felvételi miatt átrendezték őket.)

Ebben a műhelyben is megtalálhatók a nálunk is használatos eszközök (pl. vákuumasztal, átvilágító asztal stb.).

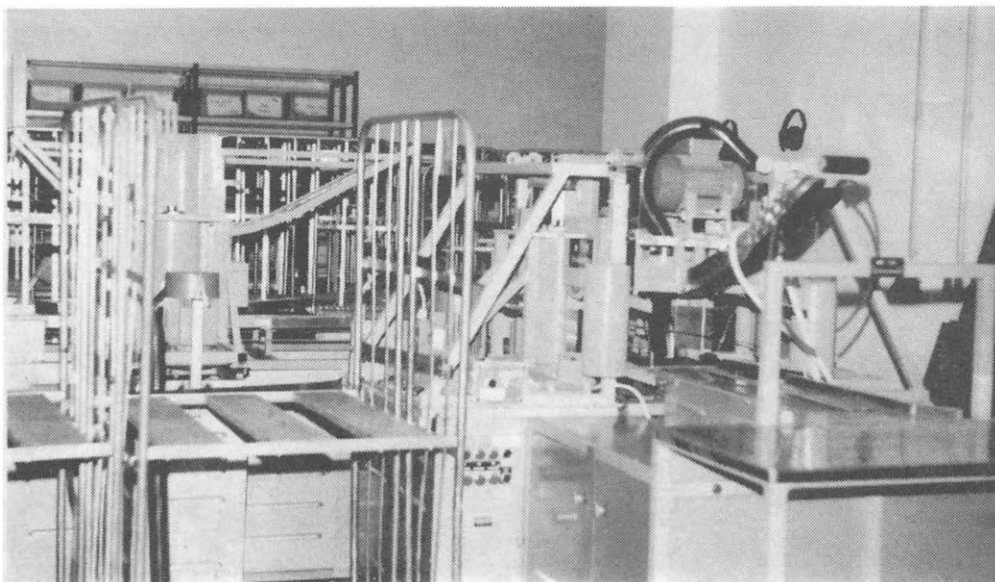
Praktikus a szabályozható nagyméretű festőállvány, amire kasírozni is lehet, egyszerűen, szükség szerint lehet mozgatni le-fel, egyik oldalról a másikra fordítható. Így könnyen a kezünk ügyébe kerülhet a javítandó rész.

Az erősen hangos elszívó berendezések zajait a műhelyen kívülre vezették, így teremtve nyugodt körülményeket.

A famegmunkálási feladatokhoz külön műhely van sok (elszívó) berendezéssel, amelyek már munka közben elszívják az ember orra alól a fűrészport. A restaurátorok maguk készítik el a helyreállított grafikákhoz, egyéb anyagokhoz a szükséges képektereket.

A *Salzburgi Levéltár* műhelye kényelmes, világos. Azt persze rögtön meg kell jegyeznem, hogy itt mindössze két restaurátor dolgozik, egyikük egyben a Laboratórium vezetője is. Szépen, esztétikusan dolgoznak; és látván a raktárban azt a töménytelen mennyiségű rossz állapotú könyvet, iratot, valószínűleg még az ükunokájuknak (sőt!) is jut belőle. Külön könyvtőtőműhelyük van; feladatuk főleg irattartó doboz készítése, újabbkori könyvek bekötése.

A restauráló műhely felszereltsége hasonló a többiekéhez. Nagyon szép munkákat láttam kézi papíröntéssel kiegészítve, de a papírhasítást is alkalmazzák. A pergamenrestaurálás, mint általában az eddig látogatott helyeken, itt is problémát okoz. Mindenhol más simítási eljárásra „esküsznek”. Lehet válogatni a különböző módszerek között. Van aki puhítás után rögtön présbe teszi a pergamenanyagot vagy vákuumasztalon szárítja, de előfordul fémkeretben (a levegőben lógva) kifeszítve is, és láttam oklevelet körbecsipeszelve árakkal az asztalra rögzítve. Elmondhatom, hogy a pergamenrestaurálás az OSZK restaurátorainak a kialakult gyakorlat és új módszerek következtében már kevesebb gondot okoz.

Dobozportalánító gép a bécsi Állami Levéltárban

A bécsi Állami Levéltár műhelye világos, tágas, sok teremmel, nagy medencékkel. Szinte minden eljárást külön teremben végeznek. Az épületben történik a gázos fertőtlenítés is, olyan nagy mennyiségű anyaggal rendelkeznek. A tárolásra használt egyendobozok portalánítására teljesen egyéni portalánítógépet terveztek.

A dobozok végigfutnak egy szalagon, s közben a gép portalánító része minden oldalról letörli őket.

Pergamenanyaggal, mivel nincs gyakorlatuk, nem szívesen foglalkoznak, inkább más műhelynek adják át restaurálásra.

Sok a térkép és az iratanyag. Elvből nem laminálnak fóliával; papírerősítésre Filmoplasztot használnak, ami eltávolítható.

A munkákat fotózzák és saját rendelkezésükre álló fotolaborban hívják elő.

Tanulmányutam során meggyőződhettem arról, hogy elméleti tudásban, gyakorlati munkában, és anyagsmeretben sem vagyunk lemaradva.

A tapasztalatcserék és új kapcsolatfelvételek, illetve fenntartásuk más műhelyekkel mindenképpen hasznosak; információcserék, különböző szemlélet és módszerek alkalmazásának, helyességének összehasonlítása, új anyagok felfedezése stb. céljából.

Mindent összegezve tanulmányutam tanulságosnak bizonyult.

Meggyesfalvyné Ádám Ágnes

Salzburg

Könnnyű László hagyatéka

St. Louis, Mo. USA

1992 szeptember-október folyamán özvegy Könnnyű Lászlóné meghívására, és a Széchényi Könyvtár egyetértésével közel egy hónapot töltöttem St. Louis-ban a Könnnyű-hagyatékek áttekintésére és rendezésére. Könnnyű László halálának második évfordulója közeledik, 1992 február 24-én zárult le a tevékeny élet.

Könnnyű László (1914-1992) tanár, író, újságíró, irodalomtörténész, kiadó, az amerikai-magyar emigráció rendkívül érdekes és jelentős személyisége. Életműve modell értékű és önmagában elemzésre méltó, hagyatéka azonban a teljes amerikai-magyar, és bizonyos összefüggések alapján az egész nyugati magyar emigráció életébe nyújt betekintést. Az anyag sok szempontból forrásértékű.

A gyűjtemény eredetileg három részből állt:

- egy műgyűjteményből (pl. festmények, érmék, népművészeti tárgyak stb.), valamennyi hungarikum; a műgyűjtemény a hazai és külföldi magyar képzőművészet kutatói számára őríz értékeket. A műgyűjtemény egy részét Könnnyű László még életében, majd egy további részét az özvegy, 1992-ben, Könnnyű László szülővárosának, Tamásinak adományozta.

- egy könyvtárból, amelynek anyagát még 1989-90 folyamán katalogizáltatta, s az elkészült jegyzék alapján az OSZK a számára szükséges könyveket leválogatta, s 1992 folyamán Könnnyű Lászlónétól megkapta.

- egy archívumból, amely jelentős kéziratait és egyéb dokumentumokat (sajtóklivágásokat, aprónyomtatványokat, fényképeket) tartalmaz.

A könyvtár és az iratanyag közgyűjteménybe juttatását Könnnyű László már életében megkezdte. Könyveket küldött a Tamási Városi Könyvtárnak. Ezek elsősorban saját kiadványai.

Továbbá anyagot helyezett el amerikai közgyűjteményekben: St. Louis Public Library,

Western Historical Manuscript Collection, (St. Louis, Mo.), Southern Illinois University, (Edwardsville, Mo.)

Könnnyű László életműve az amerikai történelmi kutatás számára is fontos, s regisztrált tevékenységgé vált. Ennek köszönhetően még életében, 1980 folyamán ajánlatot kapott a Western Historical Manuscript Collections és a State Historical Society of Missouri Manuscripts, (Columbia, St. Louis, Kansas City, Rolla) vezetőitől, hogy kelő biztosítékok ellenében a National Historical Publications and Records Commission előírásai alapján helyezze irattárát letétbe az ő gyűjteményükbe. Ez a tárgyalás képezte alapját az özvegy, Könnnyű Lászlóné azon döntésének, hogy a Könnnyű-hagyatékek amerikai szempontból jelentős részét a négy telephellyel rendelkező Western Historical Society Manuscript Collection columbiai gyűjteményének adományozza. A hagyatékek további részét Könnnyű Lászlóné a Széchényi Könyvtárnak juttatja.

A Széchényi Könyvtárnak juttatandó anyag 65 dossziéból áll. Körülbelül 1943-tól 1992-ig tartalmaz iratokat és egyéb dokumentumokat. Ennek tartalma: személyi iratok, levelezés, dokumentumok (ausztriai táborélet, Kossuth Emlékmű felállítás, Magyar Ház, 1956-os menekültek segélyezése stb.) kéziratos jegyzetek, sajtóklivágások, xerox másolatok, fényképek, hangzó-, ill. video anyagok. Az életműhöz kapcsolódó más személyek iratanyaga, pl. Finta Sándor, Németh Károly iratai stb.

A gyűjteményben igen nagy számban talált főként amerikai magyar sajtótermékek.

Reményünk szerint a hagyatékek hamarosan hazakerül, s a harmadik évfordulón már egy életmű kiállításon ismerkedhet meg Könnnyű László sokoldalú és értékteremtő tevékenységével a hazai közönség.

Kovács Ilona

KIÁLLÍTÁS

Emlékkiállítások

Múlt számunkban már közöltük, hogy a Kulturális és Marketing Iroda havonta emlékkiállításokat rendez az V. szint tárlóiban. Ezek a kiállítások elsősorban írók vagy más híres magyar emberek születésének vagy halálának kerek évfordulója alkalmából mutatják be az illető író életét, munkásságát, főbb alkotásait.

Folytatva az ismertetést:

7. 1993. szept. 10 – okt. 6.-ig volt megtekinthető az évtizedekig mellőzött erdélyi mecénás és író emlékét felidéző kiállítás, a következő címmel:

„90 éve született Kemény János erdélyi magyar író, az Erdélyi Helikon megalapítója.” (1903-1971)

8. *„40 éve halt meg Nyíró József erdélyi író” (1889-1953)*

A Spanyolországban elhunyt Nyíró József regényei, novellás kötetei és színpadi művei 1993. október 6. és november 1. között voltak láthatóak az V. szint tárlóiban

9. *„80 éve született Venczel József erdélyi szociológus” (1913-1972)*

A kiállítás 1993. november 1-től volt megtekinthető november 30-ig. A Csíkszeredán született Venczel József Kolozsváron jogot végzett. Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet statisztikai osztályának vezetője (1937-1941), az Erdélyi Tudományos Intézet tanára (1941-1946), a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem jogi és közgazdasági karán a szociológia és statisztika tanára (1946-1948), az Erdélyi Múzeum levéltárának főlevéltárosa (1948-1949). 1949-ben állását elvesztette. Halála előtt néhány évvel ismét visszatért a tudományos életbe, tanulmányokat tett közzé, a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem tudományos kutatója (1969-1972) volt.

Az erdélyi földkérdéssel, demográfiával, a szociológia módszertanával foglalkozott. Kidolgozta az erdélyi magyar falukutatás gyakorlati módszereit. Cikkei és tanulmányai a Hítelben és a Korunkban jelentek meg.

10. *„360 éve született Zrínyi Ilona (1643-1703)”*

(1993. dec. 1. – 1994. jan. 11.)

A Zrínyi Ilonára vonatkozó kép- és könyvanyag a hősnő életén, nagyszerű jellemén kívül bemutatta családját, a délvidéki és felvidéki várakat, ahol élt a Zrínyi és a Rákóczi család, továbbá a Wesselényi-féle összeesküvés tagjait, a szervezkedés tragikus kimenetelét. A látogatók megismerhették – ha elolvasták a kihelyezett részleteket –, Zrínyi Ilona értékes gondolatait, a Habsburg-házhoz és Thököly Imréhez fűződő érzelmeit.

A deheroizálás korában nem felesleges néha egy-egy nagy egyéniség életének bemutatása. Ne legyen jellemző magatartásunkra a kishitűség, az önmagunk lebecsülése, mert a legnehezebb időkben is van lehetőség eszméink következetes hangoztatására és megvalósítására.

Vidovszky Ferencné

Apponyi Sándor
Apponyi Sándor

Osztrák gyermek- és ifjúsági könyvkiállítás az OSZK-ban

December 15-én 15.00 órakor

„REPÜLJ HINTALOVAM...”

címmel osztrák gyermek- és ifjúsági könyvekből nyílik kiállítás az Országos Széchényi Könyvtárban. A kiállítás, melyet az Osztrák Oktatás- és Művészetügyi Minisztérium Ifjúsági Irodalommal és Olvasáskutatással foglalkozó nemzetközi Intézete hozott létre Bécsben, és az Osztrák Kulturális Intézet hozott el Budapestre, 750 díjazott osztrák könyvet mutat be. Jelentős részt képviselnek a legjobb osztrák illusztrátorok képeskönyvel, felsorakoznak a leghíresebb osztrák gyermekkönyv-írók összes művel, melyek részben magyarul is megjelentek már, így itt is ismertek (Vera FERRA-MIKURA, Käthe REICHEIS, Christine NÖSTLINGER, Renate WELSH), de ezenkívül egy reprezentatív válogatást is megtekinthetnek az érdeklődők más osztrák

szervezők műveléből. Bemutatkozik a FIATALOK KÖNYVKLUBJA, melynek célja, hogy olcsó könyvekkel tegye lehetővé a gyerekeknek a rendszeres olvasást. Az Intézményeknek már magyar tagjai is vannak, akik részére speciális támogatási rendszert dolgoztak ki. Bizonyára nagy érdeklődést kelt majd mind a tanárok, mind a szülők körében az osztrák TANKÖNYVEK-ből összeállított válogatás.

A megnyitón a Kecskeméti Tanítóképző Főiskoláról Dr. KOMÁROMI Gabriella, az Ifjúsági Irodalom szakembere, mindkét ország helyzetének ismerője beszél a gyerekek olvasási szokásairól, valamint az ifjúsági könyvek helyzetéről Ausztriában illetve Magyarországon. A megnyitót a budapesti OSZTRÁK ISKOLA kórusának és zenészcsoportjának előadása színesíti.

A kiállítás 1994. január 8-ig tart nyitva.

Előzetes beszámoló az Apponyi Sándor emlékkiállításról

Könyvtárunk nagylelkű adományozójára, gróf Apponyi Sándorra születésének 150. évfordulója alkalmából kiállítással emlékezik az OSZK.

Apponyi Sándor (1844-1925) családi hagyományt követve lépett diplomáciai pályára, de kora ifjúságától kezdve a könyvek vonzották. Párizsi, londoni kiküldetése idején munkája mellett energiát és anyagi áldozatot nem kímélve módszeresen kutatta fel és vásárolta a külföldi szerzőktől származó magyar vonatkozású régi könyveket, forrásértékű rölapokat, metszeteket, térképeket. 1876-ban végleg hazatérve a gyűjtő és tudományos munkának szentelte életét. Világhírű Hungarica-könyvtára közel 3000 nyomtatott művet tartalmazott, köztük száznál több ősnymtatványt. Ezt a páratlan értékű gyűjteményt a kódexeket és más billofill ritkaságokat tartalmazó Rarlora-gyűjteménnyel együtt, valamint a közel 4000 kötetes családi könyvtárat és kézikönyveket Apponyi 1924-ben a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának adományozta.

A tervezett kiállítás a felbecsülhetetlen értékű

gyűjtemény-együttesről ad majd áttekintést, vezérfonalként a magyar történelmi események időrendjét követve, bemutatva azok visszhangját az európai közvéleményben. Egy kisebb összeállítás mutatja be Apponyi más területre is kiterjedő áldozatos tudománypártolását. A gróf nagylelkű mecénásként régészeti ásatásokat is támogatott Tolna megyei birtokán, amelynek eredményeként olyan újkőkori leletanyag került felszínre, amelyet a nemzetközi régészeti szakirodalom ma is Lengyell-kultúra néven tart számon. Az előtérben elhelyezett két vitrintárlat egyrészt a család diplomáciai tevékenységét mutatja be, másrészt Apponyi Sándor és Eszterházy Alexandra emlékezete címen a kortárs megemlékezésekből és méltatásokból ad válogatást.

A gyűjteményeket bemutató kiállítást W. Salgó Ágnes rendezti, a vitrintárlatokat Jenik Péter, Szász Andrásné, Virághalmi Lea és Zichy Mihály állítja össze.

A kiállítás megtekinthető lesz a VI. szinti kiállítóterekben 1994. jan. 21- ápr. 21-ig.

Velencei Katalin

A vándorkiállításról

„Magyarország Nemzeti Könyvtára bemutatkozik” címmel vándorkiállítás készült el azzal a céllal, hogy a Széchényi Könyvtárat a külföldi magyar Intézetekben s esetleg még más külföldi könyvtárakban is bemutassuk. A 28 tablóból álló kiállítás színes – kis részben fekete-fehér – fényképekkel illusztrálja a könyvtár történetét, mai állapotát és gyűjteményeit. A képeket rövid angol és magyar nyelvű szöveg kíséri. A kiállítást első ízben 1993 novemberében a prágai Magyar Kulturális Intézetben mutatták be, a megnyitón Poprády Géza mb. főigazgató és Bá-

tonyi Viola, a Kulturális és Marketing Iroda vezetője vettek részt.

A kiállítás forgatókönyvét Somkuti Gabriella készítette, tervezője Pajor Ildikó, építész Héjjas Pál. A kivitelben közreműködött a Kiállítási és Grafikai Stúdió, a Fotolaboratórium és a Kötészet. A kiállítás létrejöttét a CTP Bank támogatása tette lehetővé.

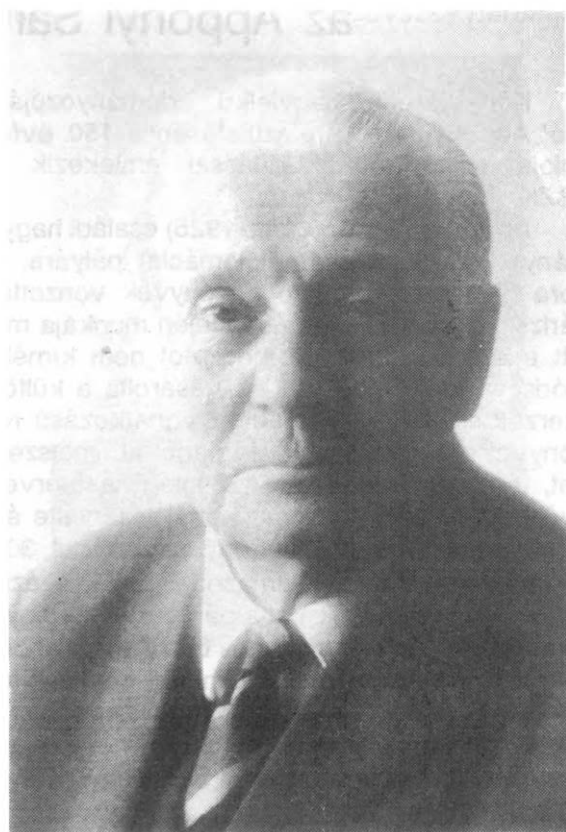
A vándorkiállítás következő állomása 1994 januárban a bécsi Colegium Hungaricum. Legközelebbi számunkban erről részletesen beszámolunk.

MUNKATÁRSAINKRÓL

Beszélgetés Dr. Tombor Tiborral születésének közeledő 85. évfordulója alkalmából

– Kedves Tibor! Utoljára születésednek 80. évfordulója alkalmából jelent meg Veled készített Interjúm az OSZK Híradóban életed korábbi éveiről. Most, úgy gondolom elsősorban az érdekelné az olvasókat: mi történt azóta Veled?

– Az elmúlt öt esztendő számomra legfőbb jellemzője, hogy hihetetlenül gyorsan telt el. Sok öreg azért panaszodik, mert napjal lassan, unalmasan telnek, életemnek viszont az a jellemzője, hogy a napok valósággal elröppennek. Beszélgetésünk, amelyre célzol, mintha tegnap történt volna. Időm gyors múlásának egyik tényezője, hogy több évtizedes magyar-olasz kulturális tevékenységem eredményeként széleskörű olasz kapcsolataim vannak, s munkásságomat azzal is megbecsülik, hogy a Velencei Régió elnöke minden évben legalább egy hónapra Velencében vendégül lát. A hála és elismerés olasz részről ílymódon is kifejezésre jut. Ezt nem mondhatom el hazai vonatkozásban. Évtizedek óta a magam útját járom, magyar részről sem szakmailag, sem anyagilag nem támogatják munkámat. Kirekedtem abból a zárt csoportból, mely a magyar-olasz kultúra ápolását magának szinte kisajátította. Jellemző erre, hogy 1963-ban kéthónapos ösztöndíjamat nem

a Kulturális Kapcsolatoktól kaptam, hanem az akkori olasz nagykövet személyes keretéből, ezért aztán nem is fogadtak be a Via Glullán a Magyar Akadémiába. A hivatalos olasz meghívásokat az akkori illetékesek udvarlásságból „tűrték”, de munkámat nem támogatták. Jellemző erre, hogy amikor Marco Casagrande (1804-1880) olasz szobrászról írott kétkötetes nagy munkámat tiszteletpéldányként a Művelődésügyi Minisztérium Nemzetközi Kapcsolatok főosztályán átadtam, vezetője elgondolkodva csak annyit mondott önbírálatként: „Resteltem átvenni, hiszen e nagy munka létrehozásában egy forinttal sem segítettünk...” Híába mutatták be munkámat az Olasz Nagykövetségen nagy fogadás keretében, melyen a Regione del Veneto elnökén kívül öt tartományfőnök s egy sereg polgármester vett részt, az erkölcsi elismerés is elmaradt, pedig ez nem került pénzbe. Eltűnődöm azon is, hogy sokszor kis teljesítményekért milyen szép elismerésekkel jutalmazták a végzett munkát, ha valaki a tűz közelében melegszik...

– Az 1989. év eseménye volt, hogy velencei nyári tartózkodásom alatt került nyomdába, szedésre második nagy olasz munkám kézírata. Ennek az évnek egyébként életem alakulása szempontjából nagy eseménye volt, hogy április elején megnősültem. Ötéves magányos élet után csodálatos körülmények között ismertem meg és vettem feleségül D. Rignáth Edlthet, aki férje tragikus halála után szintén egyedül élt. Azóta békességben éljük napjainkat, elkerül a depresszió. Az ő két lányával-vejével s négy unokájával, az én négy flammal-menyemmel és tíz unokámmal szép nagy család lettünk.

– Milyen témákkal foglalkoztál az elmúlt öt év alatt s mivel foglalkozol mostanában?

– Leiki megnyugvásomra befejeztem dédelgetett, kedvenc „hobby” írásomat, melynek „Roma – mio amor” – Szerelmem – Róma – címet adtam. Ez a vaskos kézirat az Örök város kicsi szépségeinek foglalata, írásába még 1929-ben kezdtem. Kládóra – egyelőre – csak „epedek”. Az „Il Veneto, l’Ungheria e l’Adriatico” – Velence, Magyarország és az Adria tenger – című munkám a velencei Marsillo kládónál 1989. nyarán már munkába került. A kladás nem csekély költséget – 80 000 USA dollár – a Velencei Regio fedezte, ugyanis könyvem, mely Magyarország és a Velencei Köztársaság ezeréves kapcsolatainak foglalata, tanusította és tanusítja az olasz külpolitikának az időtájt meghirdetett tézisét, hogy „Velence Itália keleti kapuja”. A kézirat számítógépes szedése olyan gyorsan ment, hogy 1989. szeptemberében és októberében a

már betördelt oldalak szerzői korrektúrájának elvégzésére vissza kellett térnem Velencébe. Az 1990. évnek számomra nagy eseménye volt ennek a szép kladásban megjelent munkámnak a bemutatása április 2-án az Ateneo Veneto dísztermében. A velencei tudományos és művészi élet e csodálatos szentélyében Tiepolo és Tintoretto mennyezetképei alatt magasztos élmény volt számomra munkám méltatását hallgatni. Az újságok, a rádió és a TV mind bőkezűen méltatták munkámat, a TV helyszíni közvetítést is adott. A médiák közvetítését folytán előadások tartására hívtak meg. Így Mestrében a magyar irodalom helyzetéről tartottam előadást. Coneglianóban, a Gazdaságtudományi Főiskolán vagy hatszáz diák jelenlétében arról beszéltem, hogyan élt a nem könnyű negyven év alatt egy magamformájú értelmiségi. A siker nyomán két nap múlva ezt az előadást Vittorio Venetóban meg kellett ismételnem.

– A magyar-olasz témarendszeren kívül azonban most már hazai témákkal is foglalkozom. Figyelemmel kísérve sorsom alakulását, egyre nyilvánvalóbb számomra, hogy a szinte karizmatikus olasz kulturális küldetésem lassan elhal, annál is inkább, mert a súlyos itáliai belpolitikai küzdelmek nyomán új irányzatok új emberei tűnnek fel. Sok fontos barátom feladta a helyét és sajnos, a korombellek javarésze meghalt. Ezért most érdekes és tartalmas múltam témáit dolgozom fel. Nem sorolom fel, miről írtam s mit tettem közzé, csak utalásként megemlítem a „Zárt anyag” történetét. Hiteles tanúként írtam meg vitéz Horthy István kormányzóhelyettes doni, tragikus lezuhanásának részleteit. A Hadtörténelmi Közleményekben jelent meg írásom a doni 2. honvéd hadsereg „Keleti Front” című tábori újságáról, melynek alapító szerkesztője voltam. A Hadtörténelmi Közlemények következő számában jelenik meg a Vezérkar Főnöke 6. osztálya 1943-1944 évi heti sajtóértekezletének általam felvett jegyzőkönyveivel kapcsolatos az a nagy tanulmányom, mely forrás-jellegű adalékkul szolgál Magyarország háborúból való kilépési szándékának jobb megismeréséhez. Négy folytatásban írtam meg emlékezéseimet a Pesti Hírlapos Márai Sándorral, aki barátom és szerkesztőségi kollégám volt a lapnál.

– Nem fáraszt a sok munka, hiszen a gépelés eléggé fáradságos?

– Nem érzek soha fáradtságot. Örömmel és gyorsan írok és írás közben élvezem a „vizuális asszociációt”, mert amire emlékezem, azt mintegy video-szerűen „látom” is magamban s ez a vizuális „látás” azért is fontos, mert képben em-

lékezve olyan részletek is eszembe jutnak, amelyek előlopakodnak. Az is sokat könnyít munkámon, hogy feleségemmel sokat utazunk: Velence, Róma, Firenze, Orvieto, Gabersee (Wasserburg mellett), Bécs, Berlin, Jesolo, Caorle... hogy csak a fontosabbakat említsem meg.

– Úgy hallottam, hogy magas olasz kitüntetés után más elismerés is ért.

– Az olasz állam az olasz kultúra magyar vonatkozásai terén végzett munkám elismeréseként az Olasz Köztársaság Lovagja kitüntetés adományozta, ezt követően elismerte e tevékenységemet a Società Dalmata di Storia Patria-Accademia di San Giorgio e Trifone, majd a Deputazione di storia Patria per le tre Venezie, mely Velence történettudományi akadémiája, mindkét intézmény tiszteletbeli tagjának választott.

– Elég gyakran látunk mostanában is az OSZK olvasótermeiben és a katalógusszekrények között. Mit kutat sz itt nálunk?

– Egy téma megírásához csak akkor fogok hozzá, ha a fellelhető összes forrásokat kimerítettem. A magyar-olasz témakörben most Remete Szent Pállal foglalkozom, akinek földi maradványait Nagy Lajos kérésére az 1381. évi Torino-i Béke értelmében Velencének ki kellett szolgáltatni, hiszen a Remete volt a Pálosok védőszentje, névadója. Ez meg is történt, de gyanúsak voltak a kiszolgáltatás körülményei és egyre határozottabban hirdették történészek is, hogy Velence hamis tetemet adott át. Közel hét éve folyó kutatásaim most befejeződtek. Kirtató kérésem eredményeként a velencei Patriarchatus felnyitatta a velencei San Zullano templomban őrzött ereklyetartó szarkofágot s a padovai Egyetem orvostanszakértőivel felülvizsgáltatta a relikviákat. Az eredmény megdöbbentő s most már minden gyanakvás végére hiteles választ tudok adni. Másik témám Boldog Csák Móricz volt, a XIV. század nagy magyar szentje körül sok volt az életrajzi zűrzavar. Nemrégén, december 18-án a Szent István Társulatban tartott előadásommal olasz kutatásaim eredményeként sikerült hiteles rendet teremteni a szent életében és működésében. Tavasszal nálunk ismeretlen magyar szentet, Beato Marco Ongarot, Boldog Magyar Márkot, Conegliano város második védőszentjét szeretném bemutatni annak érdekében, hogy helyet kapjon a hazai liturgiában. Aztán van még téma: alig feltárt probléma a Nagy Lajos korabeli magyar tengeri hadtengerészet és még sok minden...

– Életednek melyik korszakára emlékezel vissza a legszívesebben?

– Szívesen emlékezem vissza a harmincas

évekre, amikor fiatal költőként bevásztattak a Vajda János Társaságba. Édesanyámmal kettesben laktunk egy Ilona utcai csendes házban a Bécsi kapu tér alatt. Délután és este olvastam, írtam, de 11 óra felé mindig sétálni mentem a Bástya sétányra s ott a halott csendben születtek a rímek. Boldogan emlékezem azonban a fiumei kamasz éveimre is, amikor tavasztól-őszig a Quarnero tiszta vize az „otthonom”. Víz alatti úszó voltam, két percig is víz alatt tudtam maradni 6-8 méter mélységben, a sziklás tengerfenék szépségét lehetetlenség leírni. És boldogan emlékezem életemnek arra a korszakára, amikor négy fiunk még kisgyermek volt s késő éjszaka, lefekvésem előtt bementem szobájukba s rájuk hajolva hallgattam egészséges, szuszogó légzésüket...

– És szakmai szempontból mire emlékszel szívesen?

– Szép volt az ostrom utáni első évek sora a Nemzetgyűlési, illetve Országgyűlési Könyvtárban, mely akkor zárt könyvtár volt s a parlamenti képviselők által felvetett problémákat tudományos szinten kellett feldolgozni. Az OMK-hoz is szép emlékeim fűződnek. Alapítási helyén, a József körút 6. alatt az olvasószolgálatot vezettem, naponként átlag 700-800 mérnök olvasónk volt, osztályom 48 kollégája olyan tökéletes összhangban működött, hogy az osztály korszerű átszervezése után csak egy „mosolylyal” kellett őket irányítanom. S elgondolkodva, de megnyugvással emlékezem arra a csodára, melynek során a romos F-épület átalakult a mai nemzeti könyvtárárpületté.

– Mik a további terved?

– Kiadót keresek „Magyarország a bombák záporában” című munkámnak, mely az 1944. évi Magyarország elleni stratégiai légitámadások hiteles története. Öt évvel ezelőtt kiadás előtt állt, de a kiadó addig húzta-halasztotta a kiadást, míg a végén csődbe került. Most tárgyalok megjelentetéséről. És szorgalmasan írom, nagy gyönyörűségemre eredetileg „Látkép és keresztmetszet” című írásomat, melynek azonban a „Nyomaim nyomdokában” új címet adtam. Eddigi nyolc és fél évtizedes múltam kor és nemzedékrajza lesz, már 150 géppel írott oldallal készültem el, de még csak 1918 októberénél tartok, amikor szülővárosom, Fiume kihullott a Szent Koronából, melynek pedig legszebb, legértékesebb gyöngye volt. Ezt az írásomat nem szánom kiadásra, kegyetlenül őszinte írás lesz. Fiainak és unokáimnak szánom. Túl mindezen hiszek abban, hogy életemet, sorsomat nem magam irányítom. Legyen meg az akarata...

– Mit üzensz az OSZK mai, elsősorban fiatal munkatársainak?

– Féltve féltém a könyvet, az olvasó embert, a könyvtárat. Az én nemzedékem felépített egy nagyszerű könyvtári rendszert. Mi tudatosan és alázatosan vállaltuk az *olvasó szolgálatát*. Sajnos, úgyszólván valamennyi könyvtárban, ahol megfordulok, sok közömbösséget olvasok le a kollégák arcáról. Minden elektronikus média nagyszerű dolog és hinni szeretnék abban, hogy

ezek ne járuljanak hozzá a könyvtárak elsoványodásához. Meg kell őrizni a könyvtárak sokévezredes funkcionális tisztaságát. Hiszek abban, hogy a könyvek útján szerzett kultúrát sohasem fogja kiszorítani a computer, a rádió és a TV. Fiatal könyvtárosainknak azt üzenem, közülük csak az maradjon meg ezen a csodálatos pályán, aki feltétel nélkül hisz a könyv, a könyvtár kultúraőrző és -fejlesztő rendeltetésében.

Batári Gyula

„Szeretnék sok jó és érdekes PR-programról hallani...”

Beszélgetés Pelejtel Tiborral, az OSZK KMK nyugalmazott osztályvezetőjével, a „Látóhatár” című folyóirat rovat szerkesztőjével

Harminc éves korától könyvtáros, 1959-től, a KMK megalakulásától munkatársa, a könyvtár- és Irodalomnépszerűsítés programjainak segítője, módszertanának megfogalmazója és irányítója volt. Nevéhez fűződik az Eseménynaptár című útmutató és ajánló bibliográfia megindítása 1963-ban, s szerkesztése az első másfél évtizedben. 1964-ben részt vett az Új Könyvek Indításában, majd tíz évig egyik rovatának szerkesztésében. Ugyanebben az évben alakult meg irányításával az országos könyvtári propagandabizottság, amely ezután félévenként tájékoztatásokat szervezett a könyvtár- és Irodalomnépszerűsítéshez nélkülözhetetlen tapasztalatcserék, s a permanens továbbképzés érdekében.

Az eszmecseréket kiadványok követték: Irodalomnépszerűsítő módszertani füzetek és ajánló bibliográfiák. Maradandónak bizonyult a *100 lap – 100 cikk*, majd *Sajtószemle* című digest-típusú információs röplap és cikkbibliográfia. Ennek példájára született meg a *Látóhatár* című folyóirat, 1972-ben, melynek Cikkbibliográfia rovatát egészen a folyóirat megszűnéséig, 1992-ig Pelejtel Tibor szerkesztette (Hajdúné Drechsler Ágnes, Sándor Ernőné, Lóránd Istvánné, Vass Márta stb. közreműködésével).

A 60-as, 70-es években divatosak voltak az olvasómozgalmak. (Egy-egy szerv meghirdette, s a könyvtárosokra rábízták, hogy csinálják.) A pályázatokat és a mozgalmakat igyekeztünk módszertanilag segíteni. Ugyanakkor ke-

restük az Irodalomnépszerűsítés új, korszerű módjait és lehetőségeit. ennek eszközeként vizsgáltuk a könyvtár társadalmi kapcsolatait, az olvasók és a könyvtárosok közötti személyes kommunikáció módszerét, lehetőségeit. Tanfolyamok, viták során kristályosodtak ki a hazai *public relations* (=közönségkapcsolatok) tennivalói. A KMK vezetői is megértették az új idők szavát és a szomszédos országok között elsőként nálunk, Pelejtel Tibor vezetésével 1976-ban megalakult a Szervezési és Propaganda (közismert néven a PR-) osztály. Újabb kiadványok, tanfolyamok, kézikönyvek, sikeres hazai és külföldi könyvtári kiállítások, jól fejlődő és működő sajtó- és rádiókapcsolatok jellemzik a további éveket.

– Kedves Tibor! Az indulástól tagja lehettem a propagandabizottságnak, s ennek hasznát a vasas könyvtárhálózat (egyes sikerült kiadványainkat pedig az egész ország) látta. Honnan az ötlet, s miért működhetett a bizottság még nyugdíjazásod után is?

– A hatvanas években külföldi tapasztalatok és szakirodalom (főleg az angol és a skandináv könyvtárak) példájára sokat foglalkoztam a szemléltetés kérdéseivel. Úgy gondoltam, hogy az ismeretelmet tovább kell adnom. 1964 volt az áttörés éve. A KMK és a gyakorló könyvtárosok – Lipták Pál, Győri Erzs, Versegly György, Mikó Zoltán, Oláh Attila, Arató Antal, Hegedűs Éva, Berki Imre és végül Te is, valamint jómagam – programot hirdettünk az ízléses, mű-

vészi kivitelű könyvtári kiadványok, plakátok stb. létrehozása érdekében. Így írtunk a Könyvtáros 1964 novemberi számában:

„A jól sikerült kiadvány formai szépségével – ízlésnevelő hatása mellett – kedvet is ad az olvasáshoz, bizalmat ébreszt a könyvtár iránt, és jelzi a könyvtárnak mint művelődési intézménynek a rangját, színvonalát.” Ezt azért is idéztem, mert már jelzi a következő időszak teendőit, a közönségkapcsolatok (public relations) tevékenységrendszerének megfogalmazását és elismerését. Közben az előző időszak eredményeinek szintéziseként megjelent a *Könyvtár- és Irodalomnépszerűsítés* című sorozatom első kötete, *A szemléltetés*. A kollégák sokat forgatták ezt a két kiadásban megjelent kézikönyvet, amely a főiskolai és a középfokú képzésben is kötelező irodalom lett. A könyv ismertetése helyett talán érdekes lesz, ha egy korabeli kritikából idézünk:

A gyakorló könyvtárosok munkájának segítségére új központi szolgáltatásokat is meghonosítottunk a KMK-ban. Az 1963-tól negyedévenként megjelent Eseménynaptár a következő három hónap legfontosabb 10-12 évfordulójához – történelmi, irodalmi, művészeti és műszaki-természettudományos eseményekhez – között életrajzot, ismertetést, ajánló bibliográfiát és kiállítási segédanyagokat. (Melléklete az Események – évfordulók című előzetes naptár volt.)

– Mit jelentett az, hogy az általad vezetett részleget Szervezési és propagandaosztálynak nevezték el? Szólj a PR-ről, amely igazán most kezd elterjedni az országban (kivéve a könyvtárakat.)

– A könyvtárosok 1968-1970 között hallottak először a *közönségkapcsolatról*, a külföldön public relations néven ismert szemléleti elvről és tevékenységrendszeréről. A KMK-ban a 70-es évektől nyilvános vitákat, konferenciákat, majd 1976-77-ben és 1984-ben tanfolyamot is szerveztünk ennek elméleti kérdéseiről és könyvtári alkalmazhatóságáról, neves szakelőadók közreműködésével (Marinovich Endre, Buda Béla stb.) (A tanfolyamok anyagából könyv is készült és a könyvtárosképzésbe is beépült.) Elsőként sürgettük a könyvtár és társadalmi környezetének vizsgálatát, kutattuk az olvasók és a könyvtárosok közötti személyes kommunikáció lehetőségét, módszereit. Hangoztattuk a könyvtári szolgáltatások igényekhez történő igazításának fontosságát.

Tömegkommunikációs kapcsolatokat építettünk ki a könyvtárak népszerűsítése érdeké-

ben. (Cikksorozat a Magyar Nemzetben, Híres könyvtárak c. sorozat kezdeményezése és segítése a tévében, kiállítások szervezése itthon és külföldön.)

Évente többször megjelentettük az újságírók tájékoztatására és ösztönzésére a Könyvtárügyi témajavaslatok... című sorozat füzeteit és kiadtuk a Könyvtár és Művelődés című tájékoztatót is, amelyben közérdekű információkat közöltünk a művelődés- és könyvtárügy irányítói, s a fenntartók számára. Sajtótájékoztatókat, ösztönző díjazással sajtópályázatokat hirdettünk és szerveztünk. E tevékenység a korszerű könyvtárkép kialakítását is célozta. A Rádió és a könyvtárak között is szoros munkakapcsolat alakult ki. A könyvtárügy kérdéseiről rendszeresen készültek műsorok. 1980-ban például *A könyvtár jövője – a jövő könyvtára* címen hangzott el egy sorozat.

A magyar könyvtárügy megismertetésére és az OSZK népszerűsítésére 1977-től 7 ország fővárosában rendeztünk kiállítást *A magyar könyvtárügy 30 éve* címmel. Ez a kiállításunk mindenütt élénk sajtóvisszhangot váltott ki. Az említett tevékenység mindegyike – a közönségkapcsolatok szellemében – a könyvtárosok és a könyvtárügy társadalmi elismerését szolgálta.

– Kedves Tibor, bőségesen beszélgettünk a múlttól. Most azt kérdezem, hogy szerinted mi a jelen, s a jövő feladata?

– Szeretnék sok hasonló és jó – sőt jobb és érdekesebb – PR-programról hallani, amit az OSZK vagy a KMK szervez a könyvtári munka megbecsülésére, s a könyvtárügy fejlődése érdekében. Érdemes lenne az OSZK-ról és osztályairól is népszerűsítő kiadványokat, cikkeket megjelentetni, például a Széchényi Könyvtár történetéről, egy híres kódex, vagy Corvina felfedezésének, megszerzésének útjáról, és tájékoztatni a fiatalokat olyan egyszerű témáról, mint például hogy a könyvtár miért Széchényi és nem Széchényi.

Én magam is szívesen részt vennék a pályakezdő és az idősebb könyvtárosok közötti „Nemzedékek találkozáján”. Nem folytatom, gondolkodjatok Ti is, hogy mi lenne a mai helyzetben a legfontosabb „műhelytitok”, amelynek a megvalósításához jó kedvet, kitartást, erőt és egészséget kívánok nektek.

– Ugyanúgy mi is ezt kívánjuk a hetvenéves Pelejteit Tibornak, hogy még sokáig figyelhessen és kritizálhasson bennünket, közös ügyünk érdekében.

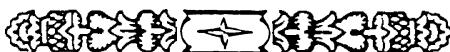
Arnóth Károly

A könyvtárak népszerűsítése

Az említett szakkönyv, a könyvtár- és irodalomnépszerűsítés módszertanának első magyar nyelvű összefoglalása a *szemléltetés* eszközeivel foglalkozik, miután, mint a szerző megjegyzi, a könyvtárakban a szóbeli propagandát évszázadokon át előnyben részesítették a vizuális formákhoz képest. Újabban a vizuális formák nagyobb teret kapnak a népszerűsítő munkában, ami nem jelenti, hogy a verbális módszer, mindenekelőtt a könyvtáros beszélgetése az olvasóval veszítene jelentőségéből. Az útmutató a könyvtári propaganda módszereinek impozáns gyűjteménye. Képzeltetésű, egyúttal pontos, aprólékos kézikönyv. A tipográfia ismertetésétől, a kiállítási tárlók és táblók kellékeinek felső-

rolásától a film, a televízió könyvtári hasznosításáig *szinte minden elképzelhető lehetőséget, módszert bemutat, amellyel az olvasásra vagy egy-egy könyvre fel lehet hívni az olvasó figyelmét.* Bőségesen foglalkozik Pelejtél Tibor a könyvtár- és irodalomnépszerűsítés lélektani feltételeivel, például a könyvek elhelyezésének jelentőségével, a színek szerepével, az aktualitás fontosságával a könyvtári propagandában. A könyvtárosok figyelmébe ajánlja a *reklámpszichológia tapasztalatait*, utal a helyes hirdetési formákra, a világítás figyelemfelhívó lehetőségeire.

Magyar Nemzet, 1969. nov. 30

Szívbéli visszaemlékezés és jókívánság

Isten éltesse Lakó György akademikust! Születésének 85. évfordulóján kívánják mindazok, akik még élünk, egykori munkatársai, akikkel 1948-tól együtt dolgozott az OSZK-ban, miután távozni kényszerült az akkori Vallás és Közoktatási Minisztériumban betöltött tekintélyes állásából.

A hírlaptári „családi kör” illő tisztelettel vette körül, nagyra becsülte nyelvtudományi munkásságát. Szeretetünket bizonyítottuk is: Mert történt egyszer, hogy Lakó professzor úr a tudomány érdekében messze földre indult. Búcsúztatóját írta és a hírlaptári dolgozók koszorújával körülvett tudós előtt, fennhangon elszavalta Romhányi Gyula, volt minisztériumi, utóbb ugyancsak OSZK-sá lett kollégája.

Igen tisztelt Professzor Úr, engedje meg kérem, hogy születése évében köszöntse az OSZK Híradó, Romhányi Gyula szép szavaival:

„A Hírlaptár Igen kedves tisztviselői kara

ezzel az értékes, csak tegnap felfedezett ó-dán nyelvemlékkel kívánja Magát átengedni a határon, hogy a dánok és svédek egyaránt összetörjék kezüket-lábukat a Maga bírhatásáért.

Alászolgája! Öleljük!

Kedves Lakó Professzor! Mélyen tisztelt Gyurka!

My og miad denne e nag utat af eneebe, Stockholmbo, hun var jaak mogaat. Hun nod oeroem eerik ezeese. Nyilván id hon nincsen „baromm elig”.

Maa tte ghanef I Vinterfrakka Bombarde-ment af Kaalhoveder. Culerodder, Splnat andre Grontsager laatin fogsz. Man faar-a mass-ni ne tedd, hun nod baj eerhet, ha le esel herttel-on.

Maas-ki on nan hamar ees faar-unk szere-ttel. Paa La kó og udfra sit tindrende Humor. Kedede ham vagyis Jó étvágyat.”

Busa Margit

TÁJÉKOZÓDÁS

Kórógyi menekültek magyar könyvtára

Kelet-Szlavóniában, az Eszék-Vinkovci-Vukovár háromszögben fekszik Kórógy. Története az Árpád-korig nyúlik vissza, lakossága a mai napig megőrizte magyar anyanyelvét, kultúráját. Mind református templomuk, mind iskolájuk régi, utóbbi közel 450 éves. Ady Endre nevét viselte ezerötyszáz kötetes falusi könyvtáruk.

Kórógy falu temploma rom, könyvtára tönkretéve, a házakba idegenek települtek. Kórógy falu őshonos magyar lakossága 1991. szeptember 29-e óta a menekülteknek járó párnára hajtja le fejét virradásig, ki Magyarországon, ki Horvátországban. Utóbbiak közösségi ügyekben polgármesterük, Kell József továbbra is kötelességtudóan eljár. Értesítést küldött arról, hogy könyvtáruk állományának felújítására és a magyar könyvek kölcsönzésére Vinkovci-ban a

helyi Városi Könyvtár újabb épületében helyiséget biztosít. Amint Krajlina professzor, e könyvtár igazgatója is megerősítette levelében, minden magyarországi könyvadományt nagy örömmel fogadnak, közösen próbálva megkapaszkodni e nehéz sorsközösségben.

1992 őszén Kell József, Kórógy polgármestere a Bethlen Gábor Alapítvány egyik díját vehette át az Országos Széchényi Könyvtár épületében. Akkor kértem arra, hogy amint szétszóródott közösségük hazatérhetett, jelentkezzenek levelben, könyvtáruk állományának újraalapozásában segítséget kívánunk nyújtani. Mostani jelentkezése mutatja majdani hazatérésük reményét.

J.A.

Vinkovci (Horvátország). Az 1875-ben alapított Városi Könyvtár régi épülete 1991-ben, egy bombatámadás nyomán szintén kiégett.

„PÁNSÍP” – egy új kárpátaljai magyar folyóirat

„Köszönjük Uram, hogy száguldó
tavaszunkon
újra robbannak a kertli rügyek,
zord, makacs telünkön át
forradalmunk csíráját megőrizted.”

*Czébely Lajos
Tavaszi zsoltár*

Ez a versldézet, melyet a kárpátaljai Pánsíp c. új kulturális havilap címdoldalán olvastam, mintha szimbollizálná a szerkesztők szándékát: a kárpátaljai magyarok, akik éveken át megőrizték kultúrájukat, hagyományukat, történelmüket ebben az új kulturális folyóiratban bontakoztatják ki azt, mint a „kertli rügyeket, a zord, makacs tél” után.

A Hungarika Dokumentációs osztály munkatársai örömmel forgatják ezt az új kárpátaljai folyóiratot, amely megkísérli összefogni és bemutatni az ottani szétszóródott magyarság egy-egy irodalmát.

A kulturális havilap beköszöntőjében a főszerkesztő Balla D. Károly tömören megfogalmazza a folyóirat fő célját: „Magazinkunk függet-

len szellemi műhelyként kíván működni... Tevékenységünkkel egyetemes emberi értékek szolgálatába szeretnénk szegődni. Ezen értékek között ott szerepel a nemzeti identitás, az anyanyelvi kultúra, a történelmi, kulturális hagyomány.”

A lap magyarországi szponzorok támogatásával és kisszámú belső munkatársi gárda áldozatos munkájával készül. Az osztályunkon már feldolgozott néhány szám bebizonyította, hogy sikeresen járul hozzá a magyarság kultúrájának teljesebbé tételéhez.

A lap címe – PÁNSÍP – egyszerre ígéri a szebbrevagyás művészi kifejezését, a tiszta hangok megszólaltatását, a sokszólamúságot és azt, hogy a lap mindennek eszközéül szolgál.

Irodalmi művek, versek, kritikák, néprajzi és kultúrtörténeti írások jelennek meg a „magazin”-ban. Az állandó rovatok sorába tartozik a Kommentár nélkül című is, mely a megyei lapokban megjelent írásokból idéz – valóban kommentár nélkül.

Itt érezheti csak igazán az olvasó, mi csoda „zord, makacs télén át” őrzik csírákat a kárpátaljai magyarok rügyei...

Hargitainé Sz. Rajna

SAJTÓFIGYELŐ

A „szerencsés” tizenhármak

Több mint tizenötmillió az iskolai könyvtárakra – Kihasznált és kihagyott lehetőség Somogyban

A Köznevelés decemberi első számának mellékleteként az Iskolai Könyvtárakért Alapítvány közzétette a kuratórium döntése alapján az 1993. évi pályázat nyertesének listáját. Összesen 15 millió 809 ezer forintot osztottak fel az ország kezdeményező-fejlesztő elgondolással pályázó bibliotékái között.

Az oktatás égető gondjainak ismeretében gyorsan megjegyezhető, hogy a kiosztott summa az igényekhez képest nem sok, ám tegyük hozzá: korántsem az egyedüli forrás a fejlesztésre. Az ebből beszerezhető könyvek, folyóiratok, lapok vagy megoldható módszertani újjátások többsége mégsem jelentéktelen. Mert a fejlesztő szándékhoz, a meglévőkhöz mégiscsak

jól jön az ötezer forint s a negyvenezer forint közötti pénz, annak tudatában is, hogy: jóval több kellene. Miként kellett korábban is...

„Kimagasló” pályadíjként az *Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központja* kapott 700 ezer forintot az iskolai könyvtárosok képzésére és továbbképzésére.

Már az alapítvány ténye is jelez önmagában egy folyamatot, annak a nyomatékos tudatosítását, hogy a nagyobb múltú és kiterjedtebb közművelődési könyvtárhálózat mellett nemcsak elméletben van, hanem valóságosan működik is az *iskolai könyvtárhálózat*. Igaz, egyik sem foghíjak nélkül, sőt újabb foghíjak lehetőségének

és valóságának kényszerűség vagy nemtörődomség okozta veszélyével néz szembe. Somogyban annak idején meglehetősen nagy lendülettel indult a közművelődési könyvtárak mellett az iskolai hálózat szervezése, kiépítése; számottevő eredményekkel. Kísérték jócskán viták is, a módszertani „gazdaszeretet”, a párhuzamos fejlesztéseket, az indokolatlan átfedéseket illetően. A gazdasági-gazdálkodási ésszerűséget vagy szűkkeblűséget néhol keresztezte az esetenként túlhajtott ágazati, szakmai „önmeghatározás”. A dilemmák sorára az önkormányzatok megnövekedett önállósága (és költségvetési kényszerpályája) tett pontot. Mégpedig sajátosan „kettőspontot”; van ahol az arányos fejlesztés mellett, avagy az ésszerű közös működtetés mellett dönthettek, s van, ahol az elvékonyodott fenntartói buksza (vagy az arra való hivatkozás) mutatott fityiszt a kötetre váró polcoknak. Eközben „klárusításra” – mondhatni kulturális kótyavetyére – került több üzemi-szakszervezeti könyvtár is.

Mindezek ellenére: *könyvtárak mégis vannak!* A már említett milliókat – ha jól számoltam – 95 fővárosi és 410 vidéki iskola kapta. Az arányokon nem különösebben érdemes elgondolkodni, mert nyilván a pályázók száma és a pályázat *minősége* volt a perdöntő. Ilyen alapon kapott támogatást az *ádándi*, az *andocsi*, a *barcsi* III. számú, a *karádi*, a *magyaregresi*, a

mernyei, a *mesztegnyői*, a *somogyjádi*, a *szennai* és a *zamárdi* általános iskola; továbbá *Kadarkút polgármesteri hivatala*, a *csurgói* református gimnázium, valamint *Kaposváron* a tanítóképző főiskola gyakorlóiskolája. Összesen tizenhárom somogyi pályadíj tehát! Ezúttal a tizenhárom mégiscsak szerencsés szám. Ám ki tudja? Az arányokon mégis érdemes elgondolkodni. A legkevésbé sem a kuratóriumnak címezve olyan feltételezést, miszerint „*nyomják Krahácsot.*” Bizonyára több és jobb pályázat is születhetett volna megyénkben. Mert tudott, hogy Somogyban a felsoroltaknál jóval több iskolai könyvtár működik, amely bizonyára más forrásból teremti elő költségeit, s valami miatt most nem „*indult.*” Feltételezem, mégsem veti fel őket a pénz, tehát *innen* is jól jött volna.

Somogyi Hírlap, 1993. dec. 24.

*

Budapestre kerül a SZER-archívum?

Még nem született döntés a Szabad Európa Rádió (SZER) kelet-európai archívumainak további sorsáról. A SZER magyar adása idén októberben sugárzott utoljára műsort.

A müncheni székhelyű rádióadó több mint három évtizedes tevékenysége során összegyűlt hatalmas mennyiségű és történelmi értékű archívumának mennyiségű és történelmi értékű archívumának részére már három jelentkező is akadt – tudta meg a *Népszabadság* müncheni forrásoktól. Az Országos Széchényi Könyvtár mellett a *Pozsgay Imre* vezette Nemzeti Demokrata Szövetség (NDSZ) egyik alapítványa, valamint a magyar származású amerikai üzletember, *Soros György* is érdeklődött az anyag iránt. A SZER volt magyar szekciója egyébként a legjobb megoldásnak azt tartaná, hogy a „pályázók” közül végül az Országos Széchényi Könyvtár kapná meg az archívum anyagát.

Lapunk további információi szerint 1994. január 3-án ülésezik Washingtonban a SZER tevékenységét felügyelő Board of International Broadcasting (BIB), ahol az egyes volt szerkesztőségek bevonásával valószínűleg döntenek majd az archívum(ok) sorsáról. Itt előreláthatólag azt is tisztázzák, hogy az archívumot nyelvtérületenként „szétszedik-e”, s úgy adják tovább, vagy pedig az anyagot egységes egészként ajánlják fel további, történettudományi célú kutatásokra.

Népszabadság, 1993. dec. 31.

MEGJELENT

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

MIKROFILMEK CÍMJEGYZÉKE

IDŐSZAKI KIADVÁNYOK

8.

Budapest
1993

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

A „MIKULÁS” az OSZK-ban

1987-ben vette át Szilágyi József Horváth Tiborné, Csigától a könyvtárban a Mikulás-ünnepségek szervezését és lebonyolítását.

A csomagra 0-1 éves és 1-12 éves korig jogosultak az OSZK-ban dolgozó szülők gyermekei. Azoknak a munkatársaknak is van lehetőségük önköltségesen csomagot kapniuk, akik nem tartoznak az előző kategóriába.

Már augusztusban elkezdtük a kifestőkönyvek gyűjtését a Kötelesspéldány Osztályon és a Gyarapítási Osztályon. Ezúton is köszönetet szeretnék mondani a mindenkori gazdag adományaikért.

Október elején kitűztük az ünnepség időpontját. Ezt csak szombati napon tudjuk a könyvtárban megrendezni, mert a szülők akkor tudják gyermekeiket a legkönnyebben és a legnagyobb létszámban elhozni. Az olvasókat is ebben az időpontban zavarjuk a legkevésbé. A színészekkel már ebben a hónapban megállapodást kell kötnünk. A műsor, a bevált gyakorlat szerint, 30-40 percnél nem lehet hosszabb, mert a gyerekek korösszetétele nagyon változó. Így általában a 6-8 éveseknek állítják össze a dalokat, játékokat és meséket.

A szakszervezeti főbizalmiaktól november első hetére kérjük a gyermekek névsorát, amit intézményi szinten összesítünk. Ezután az OSZK Nyomdájában megrendeljük a meghívót. Ezúton köszönjük az illetékes munkatársaknak a szép meghívókat. E hónap elején a „Gravitál” Kereskedőházban nagykereskedelmi áron megrendeltük édesség-fajtánként összeállítva a csomagokat. A gyerekek 0-1 éves korig csecsemő csomagot kapnak. Ezeket évente ötletszerűen vásároljuk. A fantáziánkat általában csak az anyagiak korlátozzák.

November végén a névre szóló meghívókat fősztályok szerint szétosztjuk, ennek célja, hogy még időben kiderüljön, hogy hány gyerek maradt ki a fősztályi névsorból. Sajnos a gyakorlat azt mutatja, hogy évente kb. 30-40 gyerek kimarad a listából.

Azon szülők számára, akik már december elején tudják, hogy nem hozzák el gyermekeiket az ünnepélyre, egy adott időpontban lehetőséget adunk a csomagok átvételére. Évente közel százán élnek ezzel a lehetőséggel.

A műsorra kb. 150-180 gyermek jön el szüleivel és nagyszüleivel. Nagyon népszerű a felnőttek körében ez a decemberi program, mert egy kisgyermekkel olykor három kísérő is eljön. Az olvasók közül is sokan megnézik a műsort, sajnos az érdeklődőknek már nem tudunk csomagot adni.

1988 és 1990 között a Budapesti Történeti Múzeum szakszervezete is idehozta önköltségesen dolgozóinak gyermekeit, 20-22 főt.

A műsor és a csomagok kiosztása fél 6 körül befejeződik. A szülők és gyermekeik hazamennek, de nekünk ekkor kezdődik az igazi munka, 100-150 csomagot szétosztunk a fősztályokra.

Néhány statisztikai adat az elmúlt évek Mikulásainak költségeiről:

év	gyerek/fő	csomag ár/db	műsor ár
1987	382 fő	50 Ft	4.800 Ft
1988	408 fő	60 Ft	6.500 Ft
1989	398 fő	82 Ft	6.200 Ft
1990	411 fő	112 Ft	7.000 Ft
1991	363 fő	140 Ft	7.500 Ft
1992	361 fő	169 Ft	11.500 Ft
1993	358 fő	172 Ft	25.000 Ft

A csomagokat 1992-ig a „Gravitál” Kereskedőház állította össze. 1993-ban nem vállalták ezt a munkát, így nem volt mit tenni, saját magunk végeztük el. Köszönetet mondunk: Horváthné Payer Bertának; Keresztúryné Jónás Mariannak; Mürschberger Ferencnének és Sefcsik Gyulánének, hogy segítettek nekünk a közel 360 csomag elkészítésében.

És utoljára, de nem utolsó sorban köszönetet szeretnék mondani az OSZK vezetésének, a Gazdasági Igazgatóság munkatársainak és a Szakszervezetnek, hogy anyagiakkal és segítőkészségükkel nagyban elősegítették a rendezvények sikeres lebonyolítását.

Mi, rutinos „mikulásosok” szeretnénk már átadni néhány fiatalnak az ünnepség szervezését. Jelentkezésüket nagyon várjuk.

Szelesi Rózsa és Szilágyi József

Napsugaras őszi hétvége Kárpátalján

Még 1993. október elején a könyvtárunk munkatársaival teli IKARUS busz Tiszántúl, Nyíregyháza szép vidékeit elhagyva Beregsurány felé gördült, ahol a határország parancsnokságának kísérő levele megkönnyítette a határátkelést. Sokunkban a nagy történelmi nevek forgatagába az új tájak felfedezésének öröme vegyült: mostantól csak a történelemlétkönyvekből ismert tájakon fogunk átsuhanni és egy kicsit időzni...

Kárpát-vidéki utunk első állomása és mindenkor kirándulásaink kilindulóhelye Beregszász volt, ahol már várt bennünket a kedves és vendégszerető Lőrincz Livia, a Beregszászi Járás Könyvtárhálózat igazgatója. Elkísért bennünket Munkácsra, abba a városba, ahol – mint ezt Anonymus Gestájában olvashatjuk – honfoglaló elődeink először megpihentek.

A város főterén időzve csak kívülről szemlélhettük meg a századelőn épült eklektikus és neoromán stílusú római katolikus templomot, órapárányos tornyával. Falán Lehoczky Tivadarra (1830-1915) emlékeznek, aki e vidék műemlékeit tudós pontossággal tárta fel a „Vasárnapi Újság” és a „Századok” lapjain. A templom mellett a Kis Szt. Mihály kápolnát, egy 14. századi gótikus székesegyház megmaradt szentélyét láttuk.

Lelkes vezetőnk, Popovics Béla magyarzene szakos tanár kíséretében megtekintettük a híres asszonyáról, Zrínyi Ilonáról ismert munkácsai várat, amelynek hosszú előtörténete várbeli sétánk során elhangzott: az 1290-es oklevéltől kezdve; Amadé nádor alakján át; majd Károly Róbert idején a beregi várispánok egyben várnagyi tisztet is betöltöttek; Korjatovics Tódor István herceg rutén lakosságot telepített ide; 1427-ben Brankovics György kapta Nándorfehérvárért cserébe; 1440: Pálóczy László, majd Hunyadi János későbbi felesége Szilágyi Erzsébeté a vár; Mátyás király Corvin Jánosnak adományozta, később a Geréb és a Drágffy családoké lett; 1630: I. Rákóczi György a várúr, majd felesége, Lorántffy Zsuzsanna követi, aki emeletet is építtet a középső udvar déli szárnyára. A sor folytatódik... II. Rákóczi György, Báthory Zsófia, Zrínyi Ilona, s már 1686-ot írunk: a vár elkeseredett harcot folytat Caraffa császári seregével. Ez a múlt... s a körbástya falán a kései várlátogatót és -tisztelőt a következő sorok fogadják:

„Házát és hazáját erős
lélekkel védte

A gyöngye kar.

Mondj egy röpke Imát a
romokon
Ruszin, horvát, magyar”.

Kiváló vezetőnk a hagyomány szerint Kálczyra utaló emléket – egy ablakot – is megmutatott, ugyanis híres nyelvújítónk itt raboskodott 1800 augusztus végétől a következő év közepéig a Martinovics-féle összeesküvésben való részvételéért.

A látkép fentről csodálatos, a Latorca hullámai és a ködös estli távol emlékezetünkben látatni engedi a valaha külön kiszögellésen álló hatalmas turulmadarat, amely a történelem egy viharos korszakában lekerült onnan, s jelenleg az ungvári vár parkját díszíti. Végül vissza a vár történetéhez: e századunk sem kímélte, előbb laktanyát, később traktoros-iskolát működtettek benne. 1989-től megkezdődött a restaurálása, azonban ez nemcsak idő kérdése...

Esteledett, mire a városba értünk. A főter egy új épületén emléktábla figyelmeztetett: az egykori sóház épületében éppen másfél évszázaddal ezelőtt született a város világhírűvé vált festője, Munkácsy Mihály. „Házi” vezetőnk Illy Márta igen részletesen mesélte el kicsit távolabb a Rákóczi kastély híres épület-együttesének kalandos történetét: a Rákóczi családnak épült az U alakú kétszintes épület a 17. század közepén, s a szatmári béke után a grófi Schönborn család mondhatta magáénak. Napjainkban a Munkácsy Képzőművészeti Iskola lett otthonra az épületben.

Másnap a 12. század derekán először Hungvár – Castrum Hung – néven emlegetett, Kárpátalja közigazgatási, gazdasági és kulturális központjában kerestük fel ottani „társintézményünket”, a Területi Könyvtárat. Itt szíves szóval és finomságokkal vártak bennünket. Hadar Piroška, a nem kis nehézségek ellenére fennállott intézmény évtizedeken át volt vezetője beszámolt tevékenységükről, eredményeikről és gondjaikról. Rendkívül szerény beszédében kiemelte, hogy nem nehéz magyarnak lenni, csak az embernek magában kell eldöntenie nemzetiségét. Felekezeti és nemzeti hovatartozástól függetlenül fontos az összefogás a kultúra területén is, mert a könyvek szeretete ad erőt a megmaradásra és köt össze bennünket a többi itt élővel... Hallottunk az 1987-ben alakult Nyelvművelők és Irodalombarátok Drávai Gizella Köréről, amely minden hónap utolsó hétfőjén tartja összejövetelét zsúfolt hallgatóság előtt, ahol a

kutatók folyamatosan beszámolnak tudományos tevékenységükről, így nemcsak egymást, de tudományterületeiken való előrehaladásukat is figyelemmel kísérhetik.

A könyvtár jelenlegi vezetője, Horváth Ilona kalauzol végig birodalmukban: két olvasóterem – a folyóiratoké és a nagyobb könyveké –, valamint a szűkös elhelyezésű Idegen Nyelvű Osztály áll a használók rendelkezésére.

A falon körben vitrinek a soros politikai esetek témáját követve, Puskin-évforduló megrendezése mellett Petőfi megemlékezésre is sor kerülhet, Sevcsenkó, Krúdy, Ady, Balzac, Byron nemzetköziségét felölelve. A látogatottságot jellemző mutatók: 2100 beiratkozott olvasót 25 könyvtáros segíti munkájában.

Az idővel versenyezve bejártuk az Ungparti város belső utcáit és tereit is, parkolva a barokk stílusú Régi Megyeháza előtt. Áhitattal hallgattuk a mellette lévő kis református templomból kiszűrődő zenét: lelkes nyolc tagú gyermekkórus kántoruk vezetésével gyakorolta a Szózatnak a ma itt élő ember számára is fontos üzenetét: „Itt élned, halnod kell”.

A sétáló – az egykori Sós – utcában néztük meg a késői barokk egyik szép példáját, a három hajós, Szt. György tiszteletére emelt római katolikus templomot. Egyik mellékoltára ország-alapítónkat ábrázolja. Impozáns a kéttornyú görög katolikus püspöki katedrális.

Később ismét buszra szálltunk, s a már közigazgatásilag Ungvárhoz tartozó kis középkori település, Gerény rotundáját – körtemplomát – csodáltuk meg félköríves fülkéjével, csúcsíves befalazott kapujával, s az országbíró Drugeth János rendelte freskótöredékeivel... Az otlakóktól kapott nagy szőlőfürtökkel távozva a kis faluból utunkat a Turja mentén – Turjaremetét, Poroskót, Ploszkót magunk mögött hagyva – Polenára folytattuk, ahonnan szénsavas gyógyvízzel távoztunk, és mentünk a Holubina-vidéki szép őszi erdőbe, ahol házigazdánk, Lívia és férje meghitt hangulatú szalonnasütést rendeztek számunkra.

Este a Vérke partján, a századelőn épült egykori Kaszinóban – ma arany Páva – étteremben finom vacsora és köszöntők mellett író-olvasó találkozóra is sor került: Füzesi Magda ismert beregi költőnő kedvenc „Sirályai”-val köszöntött:

„Az Ung rohan. A köveken
az apró habok is vacognak.
A sirályok – haszontalan -
rongyos álmokba kapaszkodnak.
Néha egyikük elkiált.

A tenger látja, elmerengve.
És elsodorja a határt
a szilaj vizek végtelenje.”

Utolsó napunkon a Beregszászi Járási Könyvtárban tettünk látogatást Lőrincz Livla kíséretében: itt két könyvtáros látja el a feladatokat, és ehhez a központi könyvtárhoz négy ún. fiókkönyvtár tartozik. Sajnos az egyes egységeknek nem egyformán kielégítő az állapota, későbbre tervezik az egész állomány – 120.000 könyv – összesítését, amelynek 50-60%-át ukrán és orosz nyelvű könyvek alkotják, míg a többi százalék magyar és egyéb nyelvek között oszlik meg. A lakosság számarányát tekintve: a magyarság 80%-os, több mint 20.000 lakos. A szabadpolcon álló kötetek felett a „Nyelvében él a nemzet” örökérvényű mondás olvasható. A hírlapolvasóba a helyi „Beregszászi Hírlap” és a „Kárpáti Igaz Szó”-n kívül Magyarországról a „História”, a „Ring”, a „Nők Lapja” és a „Magyar Fórum” jár, igaz, nagy utat megtéve – Kijevet érintve –, így időnként lényegében aktualitásokat veszve érkeznek meg a küldemények. Megszokott munkájuk mellett új kihívás az újonnan alakult nagyberegai magyar református gimnázium könyvtárának alapítása: az itteni tanárok, diákok munkáját segítené a történelmi témájú művek gyűjtése: a szép feladathoz mi is kapcsolódhatnánk...

Beregszásztól nem messze a 2.600 lelket számláló Nagyberegre közel 300 könyvet vittünk új gimnáziumunk könyvtárát gazdagítva. A településnek idáig is volt könyvtára, jelenleg Kovács Ilona és Gyurkó Margit fáradozik fejlesztésén. A hagyomány ápolását itt is kötelességüknek érzik: a „Szülőföldem” kör minden pénteken találkozik, s az állandó és változó témájú tárlókban a „Falunk szülötte” kiállítások készülnek. A könyvtár melletti helyiségekben a Képtár és a Népművészeti Ház kapott helyet, melynek vezetője Valkócz Tamás mutatta meg a néprajzi anyaggal berendezett falusi szobát, és a hagyományőrző beregi „Rákóczi mintás”, a „beregai tulipános”, a „csillagos szekfűs” szöttek csodákat, amelyek nagyrészt Antonik Katalin keze alól kerültek ki. Ő tanítja a mostani kisiskolásoknak is a híres beregi szöttek-készítés furfangjait.

A fenntebb elmondottakat annál jobban is értékelhetjük, mert Kárpátalja művelődéstörténetéből tudjuk, hogy a múlt század első felében ezen a vidéken sajtóterméket nem adtak ki, csak később, 1861-ben Ungvárott jelent meg az első hetilap „Kárpáti Hírnök” címmel, majd 1847-ben a „Bereg” követi.

Első állandó nyomdát Beregszászon Deák György alapított, s ennek a vidéknek egyetlen középfokú iskolája az Ungvári Drugeth-gimnázium volt. Ami a könyvtárhelyzetet illeti: nyilvános könyvtárral sem rendelkeztek, egyedül intézmény a munkácsi Kaszinó volt, ahol könyvtár működött, a Bacslinszky András püspök által saját 9000 kötetével alapított ungvári görög katolikus püspöki könyvtár mellett. Az elenyésző számú magánkönyvtárak zárt egységet alkottak, népművelő szerepük alig volt. Egyedül Doby Antal tiszaujlaki könyvtára volt ismert, azonban az 1869-es tiszai árvíz ezt a vállalkozást is elsodorta. Újból nem állította fel könyvtárát, mert már ebben az időben több, pár száz kötettel rendelkező könyvtár működött, inkább azokat gyarapította adakozásaival: így az Ungvári Tanítóképző Könyvtárát, a beregszászi, a munkácsi, az ungvári, valamint a nagyobb települések flókkönyvtárait.

Utunk végére járva köszönet illeti a szép út megszervezőjét, Sonnevend Pétert, aki nemcsak a résztvevőknek, hanem a vendéglátóknak is szép emlékeket szerzett.

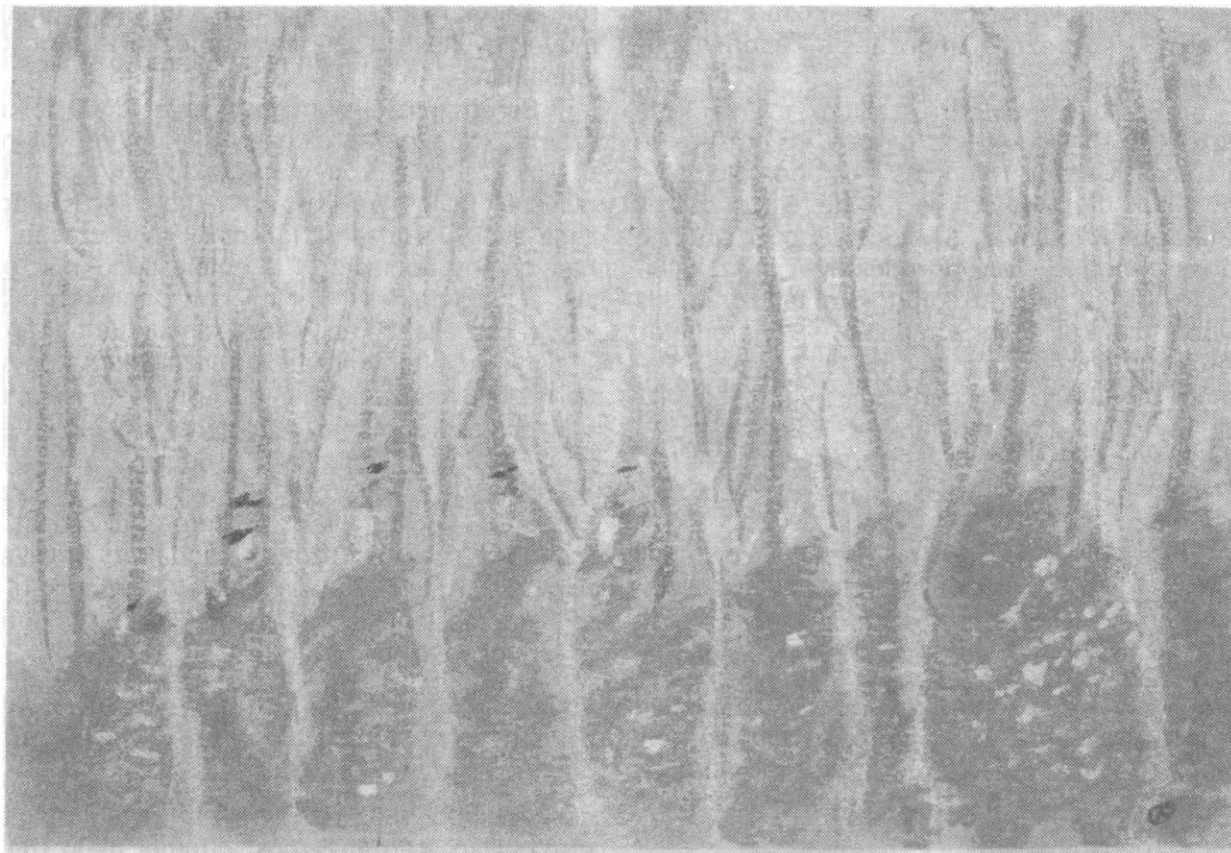
Beck Ivánné

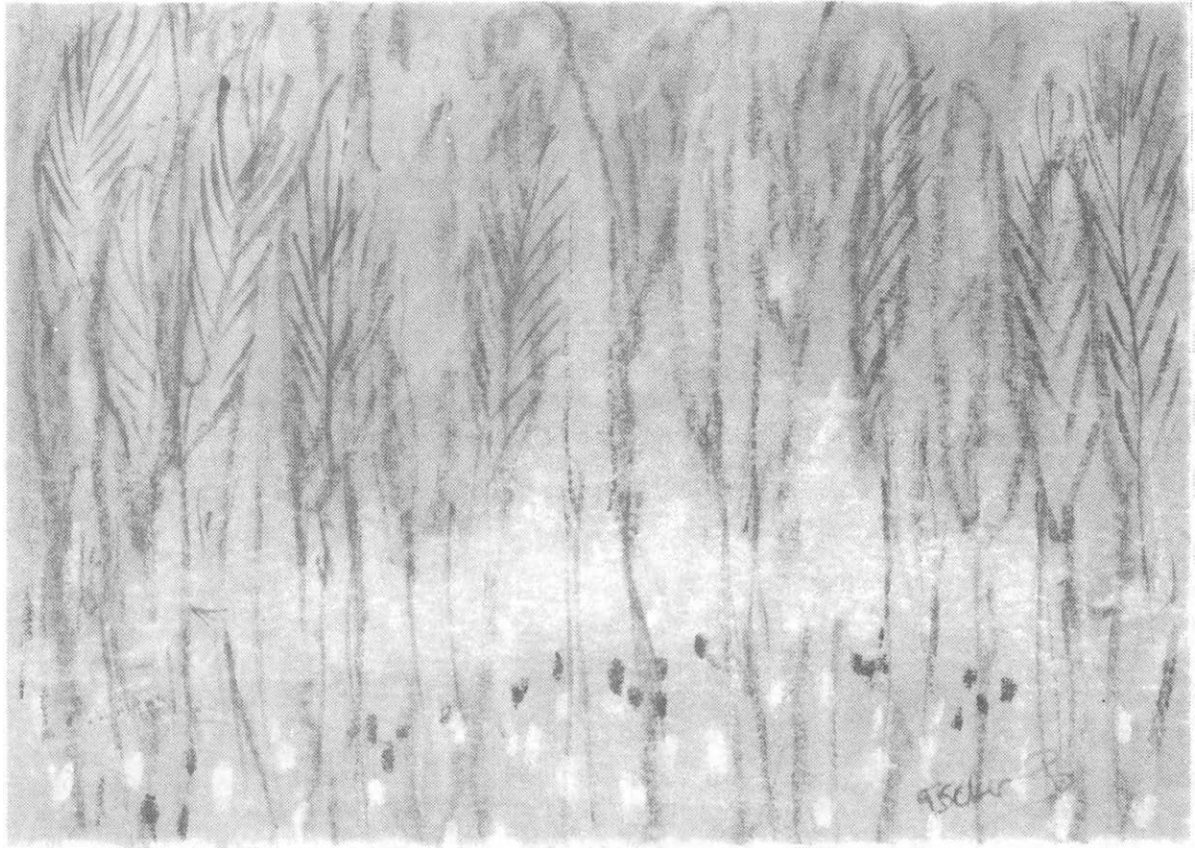
Kis hír munkatársunkról

Az I. Országos Pasztell Biennálé Esztergomban került megrendezésre 1993. október 12. és december 31. között. A várakozástól eltérően igen sok – 183 művész – 517 művel jelentkezett. Mivel a Balassi Bálint Múzeum termelében nem volt elég hely, az Esztergomi Keresztény Múzeum időszakos termelt följánlotta, így vált lehetségessé 160 alkotás elfogadása a kiállításon. Még így is nagyszámú – színvonalasnak ítélt – munka kimaradt.

Az elfogadott és kiállított képek között volt az OSZK munkatársának, Ballagóné Fischer Krisztina restaurátornak „Liget” című alkotása is. A biennáléra megjelent igen szép katalógusban – többek között – ez a kép is látható. Sikeréhez szívből gratulálunk és várjuk a folytatást.

Ballagóné Fischer Krisztina pasztellképe

és még egy kép a „Liget” sorozatból

OSZK HIRADÓ

**Az Országos Széchényi Könyvtár lapja
XXXVI. évfolyam – 1993. 11–12. szám**

**A szerkesztőbizottság elnöke: Ferenczy Endréné
Főszerkesztő: Batári Gyula**

**A szerkesztőbizottság tagjai: Berke Barnabásné, Juhász Lászlóné, Ottovay László,
Poprády Géza, Rózsa Mária, Seres Tibor, Somkúti Gabriella, Somogyi Pálné, Sonnevend Péter**

Műszaki szerkesztő: Burány Tamás, Rosta Lajosné

**A szerkesztőség címe: Budapest, Budavári Palota F épület Postacím: 1827 Budapest
Készült az OSZK Nyomdaüzemében, 520 példányban, 5,0 A/5 ív terjedelemben**

Felelős vezető: Burány Tamás

Munkaszám: 94.034

ISSN 0324-2064

A történész józansága

Juhász Gyula posztumusz kötete

A TANÁROM volt Juhász Gyula. A két világháború közötti magyar diplomácia történetét és „uralgó eszméit” az ő előadásaiából, később könyveiből ismertem meg. Előadásainak híre évfolyamról évfolyamra szállt az egyetemen, és nagy létszámú hallgatósága közül többeket nem csupán a téma iránti fogékonyság, hanem a tanár úr személyisége vonzott a padokba.

Kezemben tartom posztumusz kötetét, amelynek kiadásával nemzeti könyvtárunk tiszteleg néhai főigazgatója előtt. A címlapról – a könyvet összeállító Juhász Ferenc szavait kölcsön véve – nemrég eltávozott tanárom „meggyötört, szép fénykép-arca” néz le rám. Vonásain nem csupán meggyötörtség tükröződik. Tekintete számomra tanáros tekintélyt és bátorítást, méltóságot és nagyvonalúságot, nyíltságot és tisztaságot is sugároz. „A történész józanságát.” Ez a könyv Juhász Gyula életművének a tükre, tudományos pályafutásának rövid, korántsem teljes összefoglalója. Három fejezetből áll: az első a tanulmányokat, a második a cikkeket, a harmadik a vele készült interjúkat foglalja magában. Ha témák szerint kellene csoportosítani ezeket az írásokat, akkor ugyancsak három alapvonal rajzolódik ki. A magyar külpolitika alakulása a második világháborúban, de ezen belül különösen a magyar-angol kapcsolatok; a nemzettudat-magyarságtudat, a „ki a magyar?” kérdése; s végül, ezzel részben összefüggésben, a magyar szellemi élet a két világháború között és a második idején. Valamennyiben felfedezhető Juhász Gyula *történelmi alapállása*: az érzelmi felhangoktól mentes, a levéltári forrásokat előtérbe helyező, rájuk támaszkodó, szigorúan tudományos megközelítés. (Tudjuk, Juhász Gyula milyen fontosnak tartotta a dokumentumközléseket. A korszak kutatóinak megkerülhetetlen forrás a *Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936–1945* című, méreteiben is óriási vállalkozás, amelynek eddigi köteteiben Juhász professzor meghatározó szerepet játszott elsősorban angliai kutatásai révén. Ugyanitt említhető *A magyar-brit titkos tárgyalások 1943-ban* című könyve.) Ez az alapállása avatta a két világháború közötti magyar külpolitika első számú hazai és külföldi történészi körökben is elismert szakértőjévé. „Magyarország külpolitikája 1919–1945” című munkája mindmáig az egyetlen tudományos igénnyel megírt monográfia a témában, amely kiváló stílusával is kiemelkedik az utóbbi évtizedekben megjelent összefoglaló szakmunkák közül.

KÉRDÉSFELTEVÉSEI közül jó néhányra részletesebb, az újabban megnyitott levéltári forrásokat is felhasználó választ kapunk a mostani, posztumusz kötetben. Így a második bécsi döntést vagy gróf Teleki Pál külpolitikáját körüljáró tanulmányaiban és a magyar revíziós célokot és a nagyhatalmi érdekeket elemző írásban is. A harmincas évekbeli magyar külpolitikai gondolkodásról szóló tanulmánya a nem szakmai közönség érdeklődésére is számot tarthat, s ugyancsak izgalmas olvasmány a szellemi élet bemutatása a harmincas évektől a második világháború végéig. A könyv nyitó írása az 1943-ban folytatott magyar-brit titkos tárgyalásokról szól. Keletkezési ideje 1977. A dátum azért figyelemre méltó, mert a hazai történetírásban akkor csupán keveseknek volt bátorságuk elfogulatlanul vizsgálni második világháborús történelmünk egyes fejezeit. Juhász tanár úr nemcsak könyveiben, hanem előadásaiiban is ezt tette. Jól emlékszem, amikor egyetemi óráján az egész évfolyam előtt magnóról lejátszotta nekünk Nagy Imre híres beszédét, amelyben a miniszterelnök bejelentette kilépésünket a Varsói Szerződésből. A nyolcvanas évek elejét írtuk.

BEFEJEZÉSÜL álljanak itt egy néhány évvel ezelőtti – posztumusz kötetében is közreadott – interjúban elhangzott figyelmeztető szavai: „Ha a történelmi igazság közismertté válik, biztosan kedvező fogadtatásra talál. Nem mondom azonban, hogy nem vált ki indulatokat. És a leginkább erre kell vigyázni. Ha van, hát ott van a probléma, hogy ügyelni kell rá: a történelmi elszámoltatás ne személyes leszámolás legyen. A történelmi igazság nem válthat ki konfliktusokat, mert egyfajta demokratikus gondolkodásmóddal kell együtt járnia, ez pedig nem tűr indulatokat.” Bárcsak minél többen megfogadnák a tanácsát!

(Juhász Gyula: *A történész józansága*. Bp., Országos Széchényi Könyvtár, 1993. Ára: 440 Ft.)

Bán D. András

**Megrendelhető: OSZK Kiadványtár, 1827 Budapest, Budavári Palota „F” épület
Telefon: 1757-533/353 mellék**